

5 P289

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM DALI
Danışman:Prof. Dr. Esin KÜNTAY

11 - 15 YAŞ GRUBUNDAKİ SUÇ İŞLEMİŞ
ÇOCUKLARIN SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİNİN
ARAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Uzmanı
Nebahat YAKIŞIKLI

İSTANBUL - 1997

ÖNSÖZ

İstanbul Çocuk Mahkemelerinde yapılan bu araştırmada, yargılanmış ve cezası kesinleşmiş çocukların sosyo-kültürel özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Çocukların buldukları ortam daha iyi sergilenmek istendi. Böylece yakın çevresindeki bazı aksaklıkların davranışlarını nasıl etkileyeceği incelendi.

Çalışma iki ana kesimden oluşuyor. Birincisinde konunun temel kavramlarının sınırları saptanmış, kuramsal temelleri ortaya konmuş, küçük yaştaki çocuğu etkileyen aile, arkadaşlık grubu, okul gibi yakın çevreler üzerinde durulmuştur. İkinci ana kesimde ise, çocuk mahkemesine başvururulan ve haklarında sosyal inceleme raporu düzenlenmiş 250 çocuğun raporları taranmak suretiyle elde edilen verilerin basit tablolar şeklinde niceliksel dökümü gösterilmiş, yorum ve önerilere yer verilmiştir.

Araştırma sürecinde değerli bilgi, görüş ve eleştirileri ile çalışmanın düzenli yürümesi ve tamamlanması için desteklerini esirgimeyen ve beni yönlendiren sayđı değer Hocam Prof. Dr. Esin Küntay'a Teşekkür ederim.

Ayrıca Enstitüde böylesi bir çalışma yapabilme olanağını sağlayan Prof. Dr. Sevil Atasoy'a ve bütün enstitü çalışanlarına da teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
TABLOLAR.....	III
1. GİRİŞ.....	1
2. SUÇ ve ÇOCUK SUÇLULUĞU KAVRAMI	4
2.1. Tarih Boyunca Suçlu Çocukla İlgili Uygulamalar	5
2.2. Ülkemizde Suçlu Çocuklara İlişkin Yasal Düzenlemeler	7
3. ÇOCUK SUÇLULUĞUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER	10
3.1. Aile ve Suçluluk.....	12
3.2. Okul Çevresi ve Suçluluk	18
3.3. Arkadaş Çevresi ve Suçluluk	19
3.4. İş Çevresi ve Suçluluk.....	20
3.5. Kentleşme.....	21
3.6. Türkiye’de Kentleşme	22
3.7. Kentleşme ve Suçluluk	22
4. TÜRK HUKUK SİSTEMİ ÇERÇEVESİNDE ÇOCUK MAHKEMELERİ	23
5. ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME.....	29
6. DOSYALARIN İNCELENMESİ VE ELDE EDİLEN BULGULAR	32
7. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	44
8. KAYNAKÇA	58

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1	: Yargılanmış Çocukların Cinsiyetleri Açısından Dağılımı	33
Tablo 2	: Yargılanmış Çocukların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı	34
Tablo 3	: Yargılanmış Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı	34
Tablo 4	: Yargılanmış Çocukların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı	35
Tablo 5	: Yargılanmış Çocukların Çalışıp Çalışmadıklarının Dağılımı	35
Tablo 6	: Çocukların Mahkemede Yargılanma Nedenlerine Göre Dağılımı	36
Tablo 7	: Çocukların Suç Tekrarına İlişkin Dağılımı	36
Tablo 8	: Çocuğun Olayı Kimlerle Gerçekleştirdiğine İlişkin Dağılımı	37
Tablo 9	: Aile Yapısı Dağılımı	37
Tablo 10	: Baba Mesleği Dağılımı	38
Tablo 11	: Anne Mesleği Dağılımı.....	38
Tablo 12	: Babanın Eğitim Düzey Dağılımı	39
Tablo 13	: Annenin Eğitim Düzey Dağılımı	39
Tablo 14	: Ailedeki Çocuk Sayısı Dağılımı	40
Tablo 15	: Medeni Durum Dağılımı	40
Tablo 16	: Ailesinde Çözülme Olan Çocukların Kiminle Yaşadığına İlişkin Durum Dağılımı.....	41
Tablo 17	: Oturulan Konut'un Durumu Dağılımı	41
Tablo 18	: Konut Mülkiyet Durum Dağılımı	42
Tablo 19	: Yaşanılan Konut'da Oda Sayısına Dair Dağılımı	42
Tablo 20	: Ailenin Göç Durumu Dağılımı	43
Tablo 21	: Ailede Ya da Yakın Çevrede Karokol ile İlişkisi Olan veya Hüküm Giymiş Bulunan Başka Kişilerin Olup Olmadığına İlişkin Dağılımı	43

1. GİRİŞ

Günümüzde toplum bilimciler “suçlu çocuklar” sorununun üzerinde önemle durulması gerektiğini, özellikle de ergenlik dönemini yaşamakta olan gençler üzerinde dikkatleri odaklaştırma gereğinin altını çizmekte ve bu yönde çeşitli araştırmalar yapmaktadır. Fiziksel ve ruhsal yönden tam bir olgunluğa erişememiş toplumdaki rol ve görevlerini öğrenmekte olan, bakıma ve eğitime muhtaç bir varlık olarak nitelendirebileceğimiz çocukların suça yönelmeleri konunun önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Hiç bir çocuk suçlu olarak dünyaya gelmez. Çocuğun suça yönelmesinde onu etkileyen, doğuştan sahip olduğu fizyolojik ve biyolojik özelliklerden çok, içinde bulunduğu koşullar, toplumsal yapı, ekonomik nedenler, eğitim düzeyi, bireyler arasındaki ilişkileri, sağlıksız yaşam koşulları, kentleşme ve sanayileşmenin meydana getirdiği hızlı değişim sonucu toplumsal değerlerde ortaya çıkan farklılıklar v b. etkenlerdir.

Gençler arasında suçluluk oranlarının hemen, hemen bütün sanayileşmiş ülkelerde artmakta olduğunu görmekteyiz. 1950’lerden itibaren sanayileşme sürecine giren ülkemizde de suçlu sayılarının giderek artmış olduğunu yapmış bazı araştırmalar ortaya koymuştur.¹ Basın yayın organlarında izlediğimiz, çevreden sürekli gözlemleye bildiğimiz bu sorun artık güncel bir konu haline gelmiştir.

Çocuk Mahkemelerinde 1988 yılından beri çalışan bir sosyal hizmet uzmanı olarak konu beni de yakından ilgilendirmektedir. En azından işe başladığım tarihten 1994’de kadar konunun bir envanterini çıkarmanın yararlı olacağını düşündüm. Çünkü bazı hususların açıklığa kavuşturulmasının, sorunun çözümü yönünden en az bizi bir kaç adım ileri götürebileceği kanısındayım. Kaldı ki sorunun enine, boyuna tanınması önlemlerin alınması içinde gereklidir. Bu bağlamda suçlu çocukların sosyo-kültürel özellikleri üzerinde durmak suretiyle bu araştırmayı sürdürdüm.

¹ Küntay, Esin “ Son Yirmibeş Yılda Şehirciliğin Toplumsal Boyutları” ŞEHİRCİLİĞİN SON YİRMİBEŞ YILI, İTÜ mimarlık yayınları, İstanbul, 1986, s. 53.

Çocuk suçluluğu kuşkusuz tek bir bağımsız değişkenin sonucu değildir; bir çok etmenin etkisi ile meydana gelir. Ancak bu çalışma da bir sosyal hizmet uzmanının gözlüğüyle konuyu daha çok çevresel faktörlerin üzerinde durmak suretiyle inceleyeceğiz.

Çalışmamızda, “Çocuk” kavramıyla ceza kanunumuzun 53 ve 54 maddesi ile, Çocuk Mahkemeleri kanununun 11 ve diğer maddelerinde düzenlenen 11-15 yaş grubu içinde yer alan küçükleri anlatmak istiyoruz. Başka bir deyişle, araştırmamıza konu olan çocuklar, T.C.K'nun ilgili hükümleri uyarınca suç sayılan bir eylemi gerçekleştiren 11-15 yaş grubundakilerdir.

Ancak çocukların, suç davranışının değerlendirilmesinde böylesine katı yaklaşımın doğru olmayacağı da açıktır. Nitekim hukuksal açıdan konu sadece suç açısından ele alınmasına karşın, sosyal bilimlerin soruna daha esnek açılardan yaklaşmaktadır. Suç davranışı, çocuğun içinde bulunduğu duruma karşı bir tepkidir. Onun kişiliğinde ve içinde yetiştiği sosyal-kültürel dünyada varolan faktörlerin etkileri sonucu, problemleri davranış ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, suç davranışını incelerken, sosyoloji, psikoloji, antropoloji vb. disiplinlerinin verilerini dikkate alarak, davranış sapmalarını bütünleştirilmiş bir kavramla açıklamaya çalışmak gerekmektedir.² “Çocuklarda görülen suç davranışlarının ardında, kimi zaman yetişkinler açısından kabul edilen değerler sisteminde eş değeri bulunmayan istek ve eğilimler yatmaktadır. Ancak konu çocuğun gelişim süreci ile ilgilidir.”³ Sosyal bilimciler ergenlik çağındaki suçluluğun nedenleri ve sağaltımı konusunda fikir ayrılığı içinde olmalarına karşın, kanunlara karşı gelmenin, bir başka yaş dilimine göre ergenlerde ve genç yetişkinlerde oldukça yaygın olduğu konusunda birleşmektedirler.

Araştırmamız betimsel bir çalışmadır. Bu çalışmada, Çocuk Mahkemelerinde yargılanmış çocukların, yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi sosyo-kültürel açıdan profilini elde etmeyi amaçlamaktayız. Bu nedenle de Çocuk Mahkemelerine gelen çocukların; kişisel ailesel diğer yakın çevre özellikleri hakkında bilgi elde etmek hedeflenmektedir. Sonuca, çocukların sosyal inceleme raporlarını taramak suretiyle varabileceğimizi düşündük.

² Saran, Nephane, İSTANBUL ŞEHRİNDE POLİSLE İLGİSİ OLAN 18 YAŞINDAN KÜÇÜK ÇOCUKLARIN SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA, Taş Matbaası, İstanbul. 1968 s. 12.

³ Yücel, Mustafa Törel, SUÇ ve CEZA ANATOMİSİ, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973. s. 67.

Kişilik gelişimi süreci içinde bulunan ve suç işlemiş çocukların davranışlarını yönlendiren faktörleri ortaya koyabilmek bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Araştırma Çocuk Mahkemelerinin kuruluşundan itibaren bu açıdan yapılan, ilk çalışma olması yönünden dikkat çekicidir. Bu araştırmanın uygulamaya dönük bir yanı da vardır. Çocuk suçluluğunun önlenmesi ve denetim altına alınması açısından gelişmeyi sağlayıcı bazı öneriler için temel oluşturmuştur. Ayrıca bundan sonraki yıllarda konunun yeniden izleneceğini, daha derinlemesine araştırılacağını umuyoruz.

2- SUÇ ve ÇOCUK SUÇLULUĞU KAVRAMI

Suç ve suçluluk durumu tarihin ilk dönemlerinden itibaren toplumların ilgisini çeken, içinde bulunduğu koşullara göre değişik nitelikler gösterebilen ancak her zaman varolan bir olgudur. Toplumlar tarihsel süreç içinde, ulaştıkları ekonomik, toplumsal, politik gelişmişlik düzeylerine göre suçlu davranış ve suç nedenlerini farklı biçimlerde yorumlama yoluna gitmişlerdir. Ancak suçun nedenlerini sistemli bir biçimde açıklama çabaları ilk olarak onsekizinci yüzyılın ikinci yarısından sonra görülmektedir. Yirminci yüzyılda ise toplumsal bilimlerin üzerinde en çok durdukları sorunlar arasında suçluluk durumu olmuştur. Sürdürülen bilimsel çalışmaların ışığında, günümüzde suçun toplumsal-bireysel yönleri incelenmekte. Böylece kişinin suç işleme nedenlerini öncesine oranla anlamak ve açıklamak olanağı artık bulunmaktadır.⁴

Yapılan araştırmalara baktığımızda, toplumların tümünde farklı da olsa suç kavramıyla ilgili tanımlamaların yapıldığı, suçu oluşturan davranışların neler olduğunun ortaya konulduğu ve bunlara çeşitli yaptırımlar uygulandığını görmekteyiz.

Suç, topluma zarar verdiği ya da tehlikeli olduğu yasa koyucu tarafından kabul edilen ve de açık-seçik olarak tanımlanan eylem ve hareketlerdir⁵. Ceza yasalarının genelliği gereği kanunda bir örnek biçimde tanımlanan suçlar, işlendiklerinde tamamıyla kişisel ve sübjektif nitelik kazanırlar. Şöyle ki aynı davranışta kişinin suç işleme nedenlerine bakılarak daha az ya da ağır yaptırım uygulanır. Suç işlemeye karşı uygulanacak yaptırım yasalarda açık seçik olarak belirlenmiştir. İşte bu ceza hukukundaki “suç ve cezaların yasallığı ilkesidir.”

Toplumsal ve bilimsel gelişmelerle birlikte, genel suçluluk içinde “çocuk suçluluğu” ayrı bir konu olarak önem kazanmıştır. Zihinsel, fiziksel ve ruhsal yönden tam olgunluğa erişememiş, bakıma eğitime muhtaç olan çocukların’da suç işlemeleri yönetici ve bilim adamlarını bu konu üzerinde özenle durmaya yöneltmiştir. Toplumların sağlıklı yapıya sahip olmaları geleceği olan çocukların iyi yetişmeleriyle mümkün olmaktadır. Nitekim çocuk

⁴ Uluğtekin, Sevda, HÜKÜMLÜ ÇOCUK ve YENİDEN TOPLUMSALLAŞMA. Bizim Büro, Ankara, 1991, s. 6.

⁵ A.g.e., s.9.

suçluların, yetişkin suçlulardan ayrı olarak ele alınması zorunluluğu herşeyden önce onun korunması açısından önemli bir konudur.

Günümüzde “çocukluk dönemi” evrensel açıdan gündemi işgal eden kritik konular sıralamasında başlarda yer almaktadır. Kişiliğin gelişim çizgisi çerçevesinde en önemli evre olan ergenlik döneminde ortaya çıkacak sorunların etkisi kuşkusuz topluma da yansımaktadır.⁶

Yukarıdaki açıklamaları gözöntüne aldığımızda suçlu çocuk kavramının hukuk açısından farklı şekilde tanımlanacağı çok net olarak ortadadır. Her ne kadar, suçlu çocuk ceza yasalarında tanımlanan eylemleri gerçekleştiren kişi olarak ele alınsa da, henüz daha ergenlik çağına gelmemiş olması hususunun altı kalın bir çizgi ile çizilmektedir. Suçlu çocuk, yasada suç olarak tanımlanan eylemi gerçekleştiren, henüz rüşt yaşının altındaki küçüktür. Doğal olarak, bu durumda çocuğa farklı önlemler uygulanacaktır. Ancak toplumların her zaman çocuk - ergin suçlu ayrımını yapmadıklarını biliyoruz. Öyleyse tarih boyunca çocuğa ne gibi uygulamalar yapıldığını gözden geçirelim.

2.1. Tarih Boyunca Suçlu Çocukla İlgili Uygulamalar

Toplumların çocuğa bakış açısı, geçmişten günümüze dek, iki uç nokta arasında bir ikilem göstermiştir. Çocuk bir yandan yaşının gereği erişkin bireylere olan bağımlılığı ve normlarla ilgili bilgi birikiminin henüz daha gelişmekte olduğu gerekçesiyle kusurluluğu halinde affedilmesi gereken bir varlık olarak değerlendirilerek sorumlu tutulmamıştır. Öte yandan ise yasalara karşı çıkması halinde potansiyel bir suçlu olarak görülmüş ve yaptıklarından ötürü cezai açıdan sorumlu tutulmuştur.⁷

⁶ Kuntay Esin. “İstanbul’un Sokak Çocukları Karşılaştıkları Riskler ve Koruma Politikaları Üzerine”. SOSYOLOJİDE SON GELİŞMELER ve TÜRKİYE’DEKİ ETKİLERİ, Deri M. Tezcan ve N. Çelebi, Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara, 1993, S. 132.

⁷ Uluğtekin, Sevda, “Suçlu Çocuklara İlişkin İslah Sisteminde Kurumsal Bakım ve Çağdaş Tretman Modelleri” HACATTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL HİZMETLER YÜKSEK OKULU DERGİSİ. Cilt 3/ Sayı 3, Detay Basım evi, Ankara, 1985 S. 197-215.

Çocuk suçlulara karşı farklı yaklaşmanın gereği yüzyılımızın 2. yarısında çok belirginleşmiştir. Ancak eski çağlarda bazı toplumların çocuk suçlulara farklı davrandığı kimi belgelerden anlaşılmaktadır. M.Ö. 2100 yıllarında yaşamış Babil Kralı Hammurabının çıkardığı yasalarda, çocukların uygun olmayan davranışlarını yetişkin suçluluğundan ayrı bir sorun olarak ele alındığını görmekteyiz. Ailesiyle sürtüşen, evden kaçan çocuklar için belli cezalar öngörülmüştür. M.Ö. sekizinci yüzyılda Sümerlere ve M.Ö. ikinci yüzyılda Hun'lara ait yazıtlarda, çocuğun korunmasına ilişkin bölümlerin olduğu görülmektedir. Yine ibrani ve eski İngiliz yasaları ile İslam Ceza Hukuku'nda Çocuklar yetişkinlerden ayrı tutulmuş ve onlara farklı yaptırımlar uygulanmıştır.⁸

Tarih boyunca çocuk suçlulara yetişkinlerden farklı bir yaklaşım söz konusu olmasına karşın, toplumların yetişkin suçlularla çocuklara olan genel yaklaşımları, temel özellikleri açısından benzerlikler göstermiştir. Onsekizinci yüzyıla kadar yasalara aykırı davrananlara gösterilen tepki öc alma yani "göze göz, dişe diş" felsefesi olmuştur. Onsekizinci yüzyılda Avrupa'da endüstri devrimiyle birlikte kentleşme süreci yaygınlaşmış, buna paralel işsizlik ve suçluluk hızla artmıştır. Suçluları toplumdaki soyutlayarak, bir arada tutmak için hapis haneler kurulmuştur. Kurumlarda ne yazık ki çocuk ve yetişkinler bir arada tutulmuşlardır. Ayrıca bu dönemde küçük yaşta çocuk suçlulara çok sayıda ölüm cezası verilmiştir.

Ondokuzuncu yüzyıldan itibaren A.B.D ve Avrupa'da Sosyal Politika önlemlerinin alındığını, reformların yapıldığını görmekteyiz. Nitekim ondokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başında çocuğun sorunları'nda özel olarak dikkate alınmıştır. Çocuğun "Gözetim altında " serbest bırakılması ve onlar için ayrı Çocuk Mahkemelerinin kurulması hususunda çalışmalar başlatılmıştır. Bunlar sözü geçen ülkelerin büyük önem taşıyan öncü çabalarıdır. A.B.D.'de 1828 Pevnsylvania'da çocuk suçlular için ıslah kurumları oluşturuldu. Bazı eyaletlerde, ağır suçlar dışında mahkumiyet yasaklanmıştı. 1868 tarihinde çıkarılan bir kanunla Massachusettes'de 16 yaşından küçük çocukların yargılanmasında, resmi hayır kurumlarında görevli bir memurun, çocuk hakkında inceleme yapması ve yargıca öneride bulunma yetkisi getirildi. 1899'da İllinois eyaletinde, bu yönde yasa düzenlendi.⁹ Avrupa'da

⁸ Haskell, Martin R. and Lewis Yablonsky. CRİME AND DELİNQUENCY. Second Printing. Chacogo: Rand MC Nally, 1971, S. 223.

⁹ Artuk, emin, "Çocuk ceza hukukunun dünü ve bugünü" Çocuk suçlular ve Ç.M.Y.nin Tadili ve İlimizde kurulmasının sağlanması, 17.11.1992 Kocaeli Barosunca Panel metni, 1992, S. 31.

çocuk mahkemelerini kuran öncü ülkelerin başında İngiltereyi görmekteyiz. Bu ülkede ilk çocuk mahkemesi 1905 yılında Birmingham kentinde kurulmuştur. Diğer Batılı ülkelere Kanada'da 1908'; Danimarka'da 1905; Belçika'da 1912; İtalya'da 1934; Hollanda'da 1921 yıllarında çocuk mahkemeleri açılmıştır. Daha sonraları çocuk mahkemelerinin işlerliğinin hızlandırılması yönünde çalışmalar yapılmış sonuçta çocuk mahkemelerinin bulunduğu yerlerde birer sosyal yardım büroları açılmıştır.

Görüldüğü gibi, içinde bulunduğumuz yüzyılın ilk çeyreğinde artık bir çok ülkede, suç işlemiş çocuklar, çocuk mahkemeleri ve ilgili yasaları çerçevesinde ele alınmaya başlanmıştır. Şimdi de ülkemizde çocuklarla ilgili uygulamaları ele alalım.

2.2. Ülkemizde Suçlu Çocuklara İlişkin Yasal Düzenlemeler

Türkiye'de "çocuk mahkemesi" düşüncesi ilk kez 1916 yılında "Muallim" dergisinde Necmettin Sadak tarafından dile getirilmiştir.¹⁰ Türkiyede Çocuk Mahkemeleri Yasası uzun yıllar sonra, ancak 1979 yılında yürürlüğe girmek koşuluyla yayınlanmıştır. Gerçi bu tarihe kadar bir çok yasada çocukları koruyan hükümlere yer verildiğini biliyoruz. O halde, kısaca bazı yasaların çocuklarla ilgili ne gibi hükümler içerdiğini bakmakta yarar vardır.

Gerçekten çocuğun korunmasını amaçlayan resmi önlemlerin ilk adımının ondokuzuncu yüzyılın ortalarında atıldığını görmekteyiz. Bu yöndeki girişimlerin ilki Mithat Paşanın açtığı ıslahhanelerdir. Gene Osmanlı İmparatorluğu döneminde, 1909 tarihinde, kabul edilen "Serseri ve Mazanna-i Sui Eşhas" hakkındaki kanunun 16-17 maddelerinde çocukların serserilik ve dilencilikten korunmalarına ilişkin hükümler yer almaktadır.¹¹

Cumhuriyet döneminde, 1926 yılında yürürlüğe giren medeni kanunda çocukları ilgilendiren önemli hükümlere yer verildiğini görmekteyiz. Şöyle ki, 262 maddesi velayet hakkı ile ilgilidir; Çocuk küçük yaşta ana ve babasının velayeti altındadır. Yasal neden olmadıkça velayet ana ve babadan alınmaz. Hakim, vasi tayinine lüzum görmedikçe kısıtlanan çocuklar dahi, ana ve babanın velayetine tabidir. Yine 264'cü maddesinde ise ana

¹⁰ Çeçen, Ahmet, "Çocuk Yargıları Tasarısı" CUMHURİYET, Tartışma, 27. Nisan 1978 S. 2.

¹¹ Şensoy, Naci, ÇOCUK SUÇLULUĞU - KÜÇÜKLÜK - ÇOCUK MAHKEMELERİ ve İNFAZ MÜESSESLERİ, İstanbul, 1949. S. 134-132.

ve babanın çocuğunu yetiştirme hakkına sahip olduğunu, bu konuda da onlara yükümlülükler getirildiğini görmekteyiz. Gene aynı yasanın 272 maddesi uyarınca, şayet ana - baba görevini yerine getiremez ise, yargıcın çocuğun korunması için gerekli önlemleri alma yetkisi bulunmaktadır. 273'üncü maddesinde Bedensel veya düşünsel gelişimi tehlikedeki çocuğu ana ve babadan alarak bir aile ya da kuruma yerleştirme yetkisini gene yargıca vermektedir. Ayrıca çocuğun evlat edinilmesi konusu medeni kanunun 253'üncü maddesinde ele alınmıştır.¹²

Medeni kanunla aynı zamanda yürürlüğe giren Türk Ceza Kanunun'da çocuğun korunmasını amaçlayan maddelerin yer aldığını görmekteyiz. Ceza kanununun 53 maddesine göre, suçu işledikleri zaman 11 yaşından küçük olan çocuklara ceza verilemez. Ancak söz konusu eylem bir yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiriyorsa o zaman çocuk devlet yönetimi ya da denetimindeki bir kuruma yerleştirilir. Ayrıca tekrar suç işlemesine meydan verdikleri taktirde kendilerinden para cezası alınacağı uyarısıyla, ana baba veya vasiye teslim edilmesi öngörülmüştür.

54.'üncü maddesinde görüleceği üzere 11-15 yaşları arasında olup da, işledikleri suçun anlam ve sonuçlarını kavrayamayacak durumda olan çocuklara ilgili uygulanacak yaptırımların niteliği daha yumuşaktır. Bunun yanı sıra ceza yasasının 55'ci maddesin de suç işledikleri zaman 15 yaşını bitirmiş olup 18 yaşını doldurmamış olanlar hakkında 11-15 yaş grubunda olanlara oranla daha fazla, ancak ergin suçluya göre ise de belli ceza indirimlerine gidildiğini görmekteyiz.¹³ Yine T.C.K. 435'inci maddesi çocuğu fuhuşa teşvik etme ile ilgilidir. Şöyle ki, onbeş yaşını doldurmamış olan bir çocuğu kandırarak fuhuşa teşvik kişiye iki seneden az olmamak koşuluyla hapis cezası ve belli para cezası verilir. Aynı konunun 477'ci maddesi ise bakımı altındaki çocuğun fiziksel ve ruhsal gelişimini engelleyecek davranışlarda bulunan kişilere belli cezalar vermiştir. Ceza kanununun 545. maddesinde on beş yaşından aşağı çocukların dilenmesine veya bir kimsenin o küçüğü dilencilikte kullanmasına izin veren kişiye belli cezalar verilmesini öngörmüştür.¹⁴ Gerek borçlar kanunu, gerek iş kanununda çocuklarla ilgili sosyal koruma önlemlerine yer veren çalışma koşullarını belirleyen hükümler yer almaktadır. Böylece çocukların iş yaşamında

¹² Velidedeoğlu, Veldet Hıfzı, TÜRK MEDENİ KANUNU, Katite Matbaası Ankara 1979, S. 141-144.

¹³ Konuç, Esin, TÜRK HUKUKUNDA ÇOCUĞUN KORUNMASI. Bizim Büro Basım Evi Ankara, 1989. S.69-70-71.

¹⁴ TÜRK CEZA KANUNU, Adalet Bakanlığı Yayınları kanunlar seri No: 42, Ankara 1979, S. 237, 477.

sömürülmeleri engellenmek istenmiştir. Görülüyor ki söz konusu hükümler çocuğunun sivasaklayan onu kimi davranış sapmalarına özendiren anne babaya yaptırım uygulanmasını ön görmektedir.

İkinci dünya savaşı sonrasında tüm ülkelerde sayıları giderek artan korunmaya muhtaç çocuklar konusu, ülkemizde çocuk sorununu ön plana çıkarmıştır. Böylece korunmaya muhtaç çocuklara karşı duyulan yoğun ilgi sonucu yürürlüğe konan ilk yasa olmasada, 15 Mayıs 1957 tarihli 6972 tarihli Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında kanun, korunmayı daha geniş açılardan ele almıştır. Söz konusu yasa, kimin korunmaya muhtaç çocuk olduğunu tanımlamaktaydı. Ayrıca koruma altına alınacak çocuklarla ilgili yetkiyi de her il ya da birkaç ilde beraber kurulacak koruma birliklerine bırakmaktaydı. Sözü geçen yasada 0-6 yaş grubundaki çocuklar için faaliyetler gösteren kurumların denetimi Sağlık Bakanlığı'na, 6-18 yaş grubun da yer alanların korunduğu yurtların denetimini ise Milli Eğitim Bakanlığına bırakmıştı. İşte bu Bakanlıklar ve yerel yönetimler arasındaki otorite dağınlıklığını gidermek, böylece yetki karmaşasına son vermek ve tüm yetkileri tek elde toplamak amacıyla 27 Mayıs 1983 tarihinde yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kanunu ile ancak 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar hakkında kanun yürürlükten kalkmıştır. 2828 sayılı yasa çocuğun korunması ve yetiştirilmesinde devamlılık ilkesini benimsemiş ve onun 18 yaşına kadar, hatta bazı hallerde 25 yaşına kadar (Madde 24) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme kurumu tarafından korunup yetiştirilmesini öngörmüştür.¹⁵

1990'lı yıllarda Türkiye'de "Çocuğun" korunması konusunda bazı önemli gelişmeler olmuştur. Gelişmelerin, uluslararası ilişkiler çevresinde ve de gönüllü çalışmalar alanında gerçekleştiğini görmekteyiz. Hükümet olsun yerel yönetimler olsun konuya bazı öncelikler getirmişti. Özellikle uluslararası ilişkiler alanında; Bizim de taraf olduğumuz B.M. Çocuk Hakları Sözleşmesi, Avrupa konseyi Tavsiye Kararları Birleşmiş Milletler Çocuk Adaleti Yönetimi Standart minimum kuralları gibi Uluslararası belgeler, "Çocuk"la ilgili bazı yasal kurumsal düzenlemelerde dikkate alınmaya başlanmıştır. Ayrıca başta UNICEF olmak üzere uluslararası bazı kuruluşlar tarafından başlatılan "Çocuk" konusundaki çalışmalara hız verilmiştir.

¹⁵ Suat Ballar, TÜRK HUKUKUNDA SOSYAL HİZMET VE ÇOCUKLAR, Cem Ofset Matbaacılık Sanayi A.Ş., Ankara 1988, S.9.

Bazı Baroların kendi bünyelerinde oluşturdukları “Çocuk Hakları Komisyonları” aracılığıyla, çocuk sorunlarıyla ilgili aktif olarak çalışmaya başladıklarını görüyoruz. Bunun dışında gönüllü çabaları olarak örneğin Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinde bazı çalışmalar yapılmaktadır. Hükümet ise Adalet Bakanlığı, S.H.C.E.K. Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığının bünyelerinde Çocuk Konusunda yasal ve kurumsal çalışmalar başlatılmıştır. Özellikle “Çocuk”la ilgili kültürel ve sosyal çalışmaları yürüten bazı kültür evleri, gençlik evleri, toplum merkezleri açtıkları ve gençlik çalışmalarına ağırlık verdiklerini görmekteyiz.¹⁶

Çocuk suçluluğuna hangi açıdan bakılırsa bakılsın insan ve toplumun yaşamına ters düşen davranışlardır. Çocukluk ve gençlik dönemlerinde işlenen suçların sebepleri çok çeşitlidir. Öyleyse özet şeklinde de olsa genede çocuk suçluluğuna neden olan faktörleri açıklama denemelerine aşağıda yer vereceğiz.

3. ÇOCUK SUÇLULUĞUNA ETKİ EDEN FAKTÖRLER

Diğer sosyal problemlerde olduğu gibi çocuk suçluluğu da çeşitli faktörlerin etkisiyle meydana gelir. Daha önce de belirtmiş olduğumuz gibi çocuk suçluluğunu tek bir nedene dayandırarak açıklamak doğru olmaz. Kriminologların çocuk suçluluğunun nedenlerini inceleyip gün ışığına çıkarmaya yönelik çabaları vardır. Bunları açıklamadan önce kriminolojinin ilgi alanının değinelim.

Kriminoloji Suç’u toplumsal olgu olarak nitelendirmektedir; amacı hukuk alanında suç ve iyileştirme süreçleriyle ilgili genel ilkeler geliştirmektedir. Kriminoloji suç olgusu ve suçlu davranışı bilimsel olarak inceleyen disiplindir. Özetle, suç oluşturan eylemleri açıklamaya çalışan bilim dalı olarak tanımlanabilir. Kriminoloji, çeşitli bilimlerin verilerini kullanmak suretiyle, kendine özgü metodlarıyla suçlu davranışın nedenleri hakkında senteze varmaktadır. Genelde incelemelerin önemli bir kesiti “İnsanoğlu niçin suç işler ?” sorusunu yanıtlamayı hedeflemektedir.

¹⁶ Uluğtekin, Sevda, ÇOCUK MAHKEMELERİ ve SOSYAL İNCELEME RAPORLARI, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1994 S. 60-61.

Her ne kadar antik çağlardan beri düşünürler suçun nedenlerine inip üzerinde görüş belirtmiş olsalar da, bu tür konularda bilimsel çalışmaların kökeni ondokuzuncu yüzyıl da yer alır. Nitekim, Psikoloji ve Sosyoloji de ondokuzuncu yüzyılda da gelişmiştir. İnsanı suçta iten nedenleri, süreçleri inceleyen “Suçluluk Kuramları” geliştirenler arasında üç ünlü isme rastlamaktayız.

1876’da Cesare Lombroso, L’uomo Delinquente “Suçlu Birey” adlı yapıtıyla biyolojik görüş’e farklı bir yorum getirmiştir. Kuramının içeriğinden daha çok olağanüstü etkisi ve yaptığı yankımadır onu önemli kılan Lombroso suçlular üzerinde yaptığı klinik ve anatomik incelemeler sonucu onların gerek beden, gerek zihinsel yapısının atalarımıza benzer olduğunu belirtiyor. Lombroso bu konuda Darwin’in evrim teorisine dayanmaktadır. Bu fikre göre insanlar başlangıçta vahşi idiler; Sonradan kuşaklar gelişmiş ve böylece insanlık bugünkü haline ulaşabilmiştir. İşte bazı kişilerde başlangıçta gözüken bu vahşilik hali kuşakları atlayarak tekrar meydana çıkmaktadır. ¹⁷ Lombroso’ya göre suçlu bireyin fiziksel özellikleri ise “Dar alınları, olağan dışı çene ve kafa biçimleri, kaşlarının birbirine yakınlığı ve çıkıntılı kulaklar” ile karakterize edilmektedir. Lombroso cezalandırmanın suçu meydana getiren öğeleri yok edemeyeceği görüşündedir. Ceza yerine etkili önlemlerin alınmasını öngörmektedir. ¹⁸

Garolfalo’nun görüşleri ise, kriminoloji (Criminologia) adlı eserinde yer almaktadır. Ona göre de, tıpkı Lombroso’nunda ifade ettiği gibi suç serbest iradenin ürünü değildir. Birey biyolojik oluşumun etkisiyle suç’u gerçekleştirir. Cezalandırma, bir tehlike sözkonusu olduğunda ölçülü biçimde belirlenmelidir. ¹⁹

Enrico Ferri’ye gelince, o düşüncelerini suç sosyolojisi (Sociologia Criminale) adlı eserinde kaleme almıştır. Ferri, bireyin iradesi dışındaki biyolojik fizyolojik ve sosyal faktörler, nedeniyle suç işlemeye zorlandığını açıklamaktadır. ²⁰

¹⁷ Dönmezer, Sulhi, KRİMİNOLOJİ, Beta Basım Yayın Dağıtım, 8. Basım, İstanbul, 1994, S.87.

¹⁸ Geçtan, Engin, ÇAĞDAŞ YAŞAM ve NORMAL DIŞI DAVRANIŞLAR. Remzi Kitabevi, Ankara 1992, S. 15.

¹⁹ İçli, Günşen Tülin, KRİMİNOLOJİ, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1994 S. 233-234.

²⁰ A.g.e., S.231-232.

Konuyu daha önce de belirttiğimiz gibi, kriminologların genelde çocuk suçluluğunu biyolojik, psikolojik, sosyal çevre ya da sosyo-kültürel etkenlerden birine dayandırarak tek yanlı açıklamaya yöneldiğini görüyoruz. Biyolojik kuramları geliştirenler yasalara karşı çıkan çocuklarda kalıtsal bazı bozukluklar olduğunu ileri sürmüşlerdir. Onlara göre suçlu, endoksin dengesizliği bulunan ve beyin patolojisi olan biridir.²¹

Psikolojik yaklaşımların üzerinde durduğu temel konu ise, sapsmış bireyin psikolojik bozukluk ve rahatsızlıklardır. Son olarak, sosyolojik teoriler suçlu davranışı küçüğün içinde bulunduğu çevre koşullarını ve sosyal yapıdaki değişimleri gözönüne alarak açıklamaya çalışmaktadırlar.

Biz çalışmamız kapsamında çocuk mahkemelerinde yargılanan çocukların davranışlarını sosyal faktörlere öncelik vererek inceleyeceğiz.

Konunun böylesine çeşitlilikler içeren karmaşık yönü karşısında kriminoloji alanında giderek, çocuğu suça yönelten etkenler arasında sosyo-ekonomik faktörler ve yakın çevre koşullarının oynadığı rol açıkça ortaya konmaktadır. Şöyleki suçluluğa temel oluşturabilecek kimi kalıtsal ve biyolojik faktörler bile ancak elverişli toplumsal ortamlar da etkilerini ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle biz de çalışmamıza daha çok sosyo-ekonomik koşulların etkisinin en fazla yaşandığı birincil grupları ve küçük açısından öncelik taşıyan çevreleri ele alacağız ve inceleyeceğiz.

3.1. Aile ve Suçluluk

Aile, çocuğun toplumsallaşmasında başlıca rolü oynayan toplumsal kurumdur. Ailede gerçekleşen toplumsallaşma temel olup, bireyin daha sonra diğer gruplar içinde öğrendikleri, bu temele göre biçimlenir. Günümüzde çocuk suçluluğu konusunda, ailenin rolü üzerinde önemle durulmaktadır. Bu bağlamda sosyalizasyon süreci, ailenin yapısı ve sosyo-ekonomik durumu, aile içi etkileşim, ailede başka suçlu bireylerin varlığı gibi hususlar çeşitli araştırmalarla irdelenmiştir.

²¹ Albanese, Jay S. DEALING WITH DELINQUENCY: AN INVESTIGATION OF JUVENILE JUSTICE, New York University Press Of America, 1985, S. 22.

Kanımcı hemen bütün çocuklar hayatlarının bir döneminde hafif ve basit sayılabilecek davranış sapmaları gösterir. Bazıları ciddi olarak yinelemek suretiyle suçta katılır.

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi çoğu kez daha bebeğin doğumdan önce başlar. Anne - babanın dünyaya gelecek olan çocuğa karşı istekli ya da isteksiz olması çocuğun yaşamını etkiler. Dünyaya gözünü açtığı anda, ilk izlenimleri ve çevresiyle olan duygusal iletişimi açısından istenen ya da istenmeyen çocuk olma hususu çok önemlidir.²² Gene ailenin genişliği, sosyo - ekonomik ve kültürel düzeyi, çocuğun ilk sosyal deneyimleri dolayısıyla duygusal ve toplumsal gelişmesi üzerinde etki yapar.

Çocuğun dünyaya geldiğinde ilk ilişki kurduğu kimseler doğal olarak anne ve babasıdır. Kardeşler ve diğer aile bireyleri çocuğun ilgi alanına daha sonraki bir sırada girerler. Bu sebeple çocuk ailedeki bireylerin birbirleriyle ilişkilerini çok yakından izler ve onların birbirine karşı olan her hareketinden etkilenir. Anne ve baba arasındaki geçimsizlik, tartışma ve kavgaların, üzerindeki olumsuz etkiler büyüktür. Anne ve baba arasında tartışmaya yönelik her söz çocuğu derinden yaralar. Geçimsiz aile ortamındaki çocuklar çoğu kez sorunlu, davranış bozukluğu olan çocuklardır. Bunlar zamanla ilgi görmez, üzerlerine özenle eğinilmez ise, suçlu çocuk konumuna da düşebilirler.²³

Yapılan araştırmalar sonucunda suçlu çocukların aile çevrelerinde şu koşullara rastlanmıştır; anne ve baba arasında geçimsizlik, sevgi yetersizliği, boşanma ölüm veya terk nedeniyle ebeveynlerden birinin veya ikisinin yokluğu, ailenin diğer üyelerinin suçlu veya alkolik olması, savsaklama, fiziksel özürürlük veya hastalık nedeniyle ebeveynin denetim eksikliği, evin kalabalık olması, aşırı baskı, kıskançlık, ebeveynlerden birini aşırı otoritesi, işsizlik ekonomik güçlükler, annenin dışarıda çalışması halinde küçüğü bırakacak resmi kuruluşun olmaması, kimsesiz olduğu için başıboş kalmasına neden olmuştur.²⁴

²² ACKERMAN -KAPPELMAN, (Çeviren Turhan Turgu), ÇOCUĞUNUZUN SORUNLARI, DAVRANIŞLARI ve NEDENLERİ, Cep Yayınları, İstanbul 1984, S. 163.

²³ MAKARENKO, ANTON S, (Çeviren Dumnül Cemgil), ÇOCUK EĞİTİMİ, Sorun Yayınları, İstanbul 1983 S. 28-29.

²⁴ Bkz. (19), İçli, S. 234.

Çocuğun sağlıklı fiziksel ve ruhsal gelişimi, dengeli kişilik formasyonu bunu sağlamaya elverişli bir aile ortamında büyümesine bağlıdır. Sürekli olarak dengeli bir aile içinde büyümesi onun aile dışındaki grublarda da uyumlu ve dengeli davranışlarda bulunmasını sağlar.

Ebeveyn olma, ana baba arasında yüksek ölçüde dengeyi gerektirir. Bu durum bireyin ana gelişme evrelerinde kişiliğinin duygusal yönün önemli kalıntıları bırakır. Çocuğun kişinin gösterdiği tüm özellik ve davranışlarının kökeni herşeyin ana babadan öğrenildiği, onlardan sevgi beklendiği ilk çocukluk yıllarında geçirilen deneyimlere dayanır. Bu bakımdan çocuğun sağlıklı gelişmesi için sadece anne ve babanın bir arada bulunması, başka bir deyişle yaşıyor olmaları, boşanmamış ya da ayrılmamış olmamaları, yeterli değildir. Unutulmamalıdır ki çocuk anne ve babasının davranışları kadar duygularına da tepki gösterir. Bu açıdan eşler arasındaki ilişkinin manen çözülmesi halinde çözülme anından başlayarak maddeten kopma aşamasında ise dahada şiddetli bir biçimde çocuğun ruhsal gelişmesi sarsıntıya uğrar.²⁵

Çocuğun anne babasının davranışları kadar duygularına da tepki gösterdiğini de yukarıda değindik. Çocuğun en önemli gereksinimi sevgidir. Ancak herşeyde olduğu gibi sevgi konusunda'da ölçülü olmak gerekir. Çocuğa karşı aşırı sevgi gösterisi, ne denli zararlı ise, yeterli sevgi göstermemekte o denli olumsuz sonuçlar verir. Herşeyden önce yetersiz sevgi ile büyüyen çocuk aşağılık duygusuna kapılarak kendine güveni olmaz. Çocuk başkalarının yönlendirmesiyle hareket eder. Çevresindeki insanların sevgisini kazanabilmek, dikkatlerini üzerine çekmek için suç dahil her türlü davranışı yapmaya hazırdır. Bu yüzden hiç bir aile özellikle de ana-baba çocuktan sevgilerini esirgememelidir.

Ailede çocuk sayısının azlığı veya çokluğu da çocuk suçluluğu üzerinde önemli bir etkidir. Kalabalık ya da tek çocuklu aileler de çocuğun suç işlemesi, buna ek bir takım sosyo-ekonomik faktörlere ve genel eğitim düzeyine bağlıdır. Çocuk sayısının fazla ve aile gelirinin az olması çocuğun üzerindeki kontrolün zayıflamasına, onun disiplinsiz davranışlarda bulunmasına yol açmaktadır. Ayrıca dar meskenlerde oturan çok çocuklu

²⁵ Bkz. (4), Uluğtekin, S. 134

ailelerde, çocuk uygun bir çalışma ortamı bulamamakta ve dolayısıyla okulda başarısız olmaktadır. Bu başarısızlık da onu sokak hayatına, hatta suçluluğa kadar götürebilmektedir.

Özellikle köyden şehire göç eden ve çoğunlukla gecekondü bölgelerinde, küçük ve kötü koşulları olan evlerde yaşamak zorunda kalan ve öğrenim düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının genellikle başarısız oldukları görülmüştür. Okuldan atılan yada ayrılan çocuk, kendisine uygun bir işide bulamaz ise, başıboş kalmaktadır. Başıboşluk süresi uzadıkça suçta yönelme olasılığı da artar. Tek çocuklu ailelerde ise çocuk aşırı sevgi, hoşgörü ve serbestlikle karşı karşıya kalabilir. İşte böylesi tutumlar çocuğun şımarmasına ve kontrolünü kaybetmesine neden olur.²⁶ Bu da onun istenmeyen kimi davranışları yapmasına yol açacaktır. Çocuğun uyumsuz davranışlar göstermesinde dolayısıyla suçta yönelmesinde etkili diğer bir faktör ise kendisine tutarsız bir disiplin yöntemi olan “dayak” atılmasıdır. Dayak bazı ailelerde zaman zaman bazılarında ise çok sık uygulanan ve hiç bir yararı olmayan bir fiziksel yaptırımdır. Çocuğunu döven ana-baba, aile içi huzursuzluğun yada iş yaşamındaki gerginliğin etkisinde kalarak, çocuğu ile kuramadığı iletişimi dayak yoluyla kurmak istemektedir. Dayak yoluyla cezalandırma uyumsuz ve itaatsız çocukların yetişmesine neden olmaktadır. Çocukta aşşıklık duygusu gelişebilir ve sonuçta kendisi de, saldırgan, suçlu davranışa yönelebilen, diğer bireylerle iletişim güçlüğü çeken bir birey haline gelebilir.²⁷

Sevgi saygı ve güvenli aile ortamında büyüemeyen, anne ve babası tarafından sürekli azarlanan, başkalarıyla kıyaslanan çocuk, kendine ve çevreye karşı güvensiz bir kişilik geliştirebilir. Karmaşık duygu düşünce ve çelişkiler içerisinde bunalıp hiç kimsenin kendisini sevmediği kuşkusuna kapılabilir. Hiç kimseye inanmaz ve güvenmez. Büyüklerinin ve grup arkadaşlarının ilgisini çekmek, onlar tarafından sevmek için gereksiz davranışlara yönelebilen. Bu davranışlar bir sınırdan sonra çocuğun çevreye uyumunu bozabilir. Bu tür bozuklukların başında sürekli hırçınlık, sinirlilik, yalancılık, kavgacılık, söz dinlememe, kaygı ve korku hali gelmektedir. Yaş büyüdükçe bu tür davranışlar, çevreye ve topluma uyum bozukluğu şekline dönüşebilir.²⁸

²⁶ Berklin, Cezmi Tahir, PROBLEMLİ ÇOCUKLAR ve PROBLEM SEBEBLERİ, Say Yayınları, İstanbul, 1991 S. 28-32.

²⁷ Yavuzer, Haluk, ANA-BABA ve ÇOCUK, Evrim Matbaası, İstanbul, 1991 S.22

²⁸ A.g.e. , S. 25.

Ailenin bütünlüğünün bozulduğu ölüm, terk, boşanma, uzun süreli aileden uzak kalma gibi nedenlerle eşlerden her ikisinin yada birinin olmaması başka bir deyişle ailenin parçalandığı durumlarda'da çocuğun suça itilme olasılığı vardır. Çünkü söz konusu durumlarda çocuğun toplumsallaşma süreci kesintiye uğrar. Ancak "parçalanmış aile", ortamı her zaman davranış bozukluğuna yol açacaktır" görüşü hatalı olduğu gibi bu durumun suçluluğun biricik nedeni olarak algılamakta doğru değildir.

Ailenin sosyo-ekonomik yapısının etkilerine gelince; suçlu çocukların genel olarak ekonomik düzeyleri düşük olan ailelerden geldiği saptanmıştır. Ailenin gelir düzeyi düşük olsa da çocuğa gereksinim duyduğu şevkat verilmekte ise maddi sıkıntının sorun olmayacağı kanısındayız. Ancak ailenin ekonomik durumu çocuklara uygulanan kontrol ve disiplini, daha önce de vurgulanmış olduğumuz gibi, etkilemektedir. Asıl sorun bu tür ailelerin karşılaştıkları maddi sıkıntılar nedeniyle çocuklarına çok zaman ayıramamaları ve onlar üzerindeki denetimlerinin zayıf olmasıdır.

Çocuğun suçlu davranışında rol oynayan faktörlerin bir diğeri de, yakın çevresinde başka suçlu kişilerin varlığı olduğu düşünülmektedir. Nitekim suçlu çocukların ailelerinde suçluluğa sık rastlanmaktadır. Her ne kadar çocuk evindeki suçlu davranışları tamamen uygulamasa bile büyüklerinden etkilenir. Onları taklid eder. Yasalara uyma alışkanlığı kazanmayabilir. Ailede anne ve babadan birinin suç işlemesi sonucunda, hapse girmeleri ile de aile parçalanır.²⁹ Sonuçta, ailede ananın ve babanın yada sadece birinin suçlu olmasıyla çocuğun yasadışı davranışlara özendirilmesiyle çocuk suçluluğu arasında anlamlı ilişkilerin olduğu söylenebilir. Burada herhangi bir şekilde kalıtımın etkisini vurgulamak istemediğimizi de ayrıca belirtmeliyiz.

Çocuk suçluluğunun vurgulayıcı yönlerinden biri genellikle bireyin gelişiminde "problemliliğe" diye adlandırılan ergenlik dönemine rastgelmesidir. Ergen özgürlük elde etme çabası ile bir yandan ailesinin istek ve yasaklamalarına karşı koyarken, öte yandan ebeveyninde desteğine gereksinim duymaktadır. İşte birbirine karşıt duygular çocuğun ruhsal yapısında bir takım çatışmaların doğmasına neden olur.³⁰

²⁹ Bkz. (6) Küntay, S.134-135.

³⁰ Yavuzer, Haluk, ÇOCUK ve SUÇ, Remzi Kitabevi, İstanbul 1988, S. 32.

Ergenlik dönemine hızlı gelişmenin yarattığı dengesizliği bilgi ve deneyim eksikliğini de eklediğimizde, gencin sosyal normlara uyum göstermesinin büyük ölçüde zorlaştığını görürüz. Çevresinden toplumsal kabul bekleyen genç beğenmediği bazı toplumsal kuralları yeniden düzenlemeyi düşünür. Büyüklerden kurulu düzeni köhne ve kalıplaşmış bulur. Bu çatışma sertleşerek bazende gencin aile çevresinden kopmasına kadar varır.³¹ İşte bu dönemde anne-baba yetişmekte olan çocuklarına ilgiyle anlayışla yaklaşmalıdır.

Unutulmamalıdır ki olumlu ana-baba çocuk ilişkileri çocuğun ruhsal gelişim için sağlıklı bir zemin hazırlar. Özellikle sevginin verildiği, koruma ihtiyacının aşırıya kaçmaksızın sağlandığı ortamda büyüyen çocuğun kendine güven duygusu gelişecek ve ergenlik döneminin bunalımlarının üstesinden gelecektir.

Bütün bunlar bize bir çocuğun yetiştirilmesinde ailenin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Çocuk suçluluğunun ve dolayısıyla suçluluğun engellenmesi tabii ki mümkündür. Önemli olan suçu işleyen sabıkalı ergin kişinin ıslahından çok, henüz suç işlememiş ancak suç işlemeye aday çocukların daha çocukken eğitilmesidir. Çocuk ailenin bir üyesi olarak kişiliğini, toplumsal davranışlarını, değerlerini, ahlak yargılarını her şeyden önce aile içinde aldığı eğitimle elde edeceklerdir. İşte bu nedenle ailesindeki düzensizlikler hemen her zaman onu etkileyecek ve bazen de onları suça yöneltecek kadar zedeleyecektir.³²

Özetleyecek olursak “suç işleyen çocuk yoktur, suça itilen çocuk vardır. Suça yönelen çocuk ailedeki ve toplumdaki düzensizlerin bedelini ödeyen sonra da topluma ödeten çocuktur.”³³ Bu açıdan konu değerlendirildiğinde öncelikle aileye, daha geniş çerçevede ise topluma düşen sorumluluk azımsanamayacak büyüklüktedir. Suçu önlemek için yürütülecek organize çabalarını, aile ve toplumu baz alacak şekilde geliştirilmesi gerekir.

³¹ A.g.e., S. 45.

³² Atalay Yörükoğlu, ÇOCUK RUH SAĞLIĞI, T.İş Bankası Kültür Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1978, S. 94.

³³ A.g.e., S. 396.

3.2. Okul Çevresi ve Suçluluk

Çocuğun sosyalleşmesinde etkili bir başka önemli çevre okuldur. Aileden alınan eğitim ve öğretime ek olarak okulda daha sistemli bilgiler çocuğa verilir. Okul çocuk için toplum tarafından oluşturulan ilk deneme yeridir. Toplumun örgütlü bir kurumu olarak okulda sorumluluklar ve uyulması gereken yazılı kurallar vardır.³⁴

Çocuklar okullarda uygulanan öğretim programlarıyla çeşitli alanlarda bilgi edinirken diğer taraftan yaşamlarında büyük rol oynayacak pek çok deneyimler kazanırlar. Diğer insanlarla ilişkilerin kurulması, toplumsal düzene uyulması, bireyselliğin ve belirli değer yargılarının oluşması bu ortamda gelişir.³⁵ Okul, çocuğun model almaya ve taklit etmeye çaba göstereceği kişilerle karşılaşmasına da olanak sağlayan bir ortamdır.

Eğitimin temel amacı; kişiye, bilgi, beceri ve davranış kazandırmanın yanında, kendine güvenen, sorumluluk alabilen ve aldığı sorumluluğu yerine getirebilen, yaratıcı kendi iç dünyasında tutarlı çevresiyle uyumlu bireyler yetiştirmek olmalıdır.³⁶

Halbuki çeşitli nedenlerle okuldan kaçan, derslerde başarısızlık gösteren, sosyal uyum sorunları olan çocuklar, sokağa yönelebilmektedir. Sokak ise çocuğun dilencilğe, fuhuşa uyuşturucu kullanmaya alışacağı bir çevredir. Ayrıca sokaklarda başıboş dolaştığı sürece fiziksel ve ruhsal açıdan istismar edilme olasılığı yüksektir. Bir başka biçimde konuyu ortaya koyacak olursak; okuluna düzenli giden çocuğun suça yönelme olasılığı düşüktür. Gene ergenlik döneminde öğrencilik bir başka önem kazanır. İşte bu evrede okulda öğretmenleri arkadaşları ve özellikle karşı cinsten kişilerle yeterince olumlu ilişki kuramayan, gencin okul başarısı düşer ve eğitimini terketmeye kadar vardırıran sonuçları olabilir.

Sorunları olan gence karşı öğretmenin davranışı çok önemlidir. Hatta ilk öğrenim döneminde bile okulda rehberlik servisi verilmelidir. Rehber öğretmenle birlikte sorunların nedenlerini yoklayıp çözüm yolları araştırılabilir. Onu, içinde bulunduğu tüm çevre koşullarında değerlendirmek gerekir.

³⁴ Gülseren, Günce, "Çocuk Suçluluğu ve Aile" ÇOCUK SUÇLULUĞU ve ÇOCUK MAHKEMELERİ SEMPOZYUMU, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No:130 Ankara 1983, S. 6

³⁵ Bkz. (4), Uluğtekin, S.45.

³⁶ Yörükoğlu, Atalay; DEĞİŞEN TOPLUMDA AİLE ve ÇOCUK, Aydın Kitabevi Ankara 1983, S. 24.

Ancak bugün büyük kentlerde bile ilk öğretim düzeyinde çok kalabalık sınıflarda, yapılan ikili-üçlü eğitim dikkate alındığında, öğretmenlerden sorunları gözden kaçırmayacak bir dikkati beklemek, ayrıca rehberlik hizmeti vermelerini istemek kanımızca gerçekleşmesi oldukça güç bir öneri galiba. Kaldı ki bu gün artık ilkokul öncesi eğitimin gerekliliği artık uzmanların ortaklaşa görüş birliğine vardıkları bir husustur. İlkokul öncesi eğitimden yararlanan çocuklarımızın yüzdesi ise çok düşüktür. Hiç değilse yakın gelecekte ilk öğretimin sekiz yıla çıkartılması, güçte olsa tekli eğitime geçilmesi yakın gelecek için en içten önerimiz!

3.3. Arkadaş Çevresi ve Suçluluk

Arkadaşlık çocukluk döneminde başlayıp gelişen bir ilişkidir. Çocuğun okula başlamasıyla arkadaş çevresi genişler ve ergenlik dönemine kadar hızla artar. Hatta ergenlik döneminde çocuk arkadaşlarıyla geçirdiği zamanı, ailesiyle geçirdiği zamana yeğler. Bu dönemde, çocuk için önemli olan arkadaş grubunun bir üyesi olabilmektir.³⁷

Arkadaş grubu genellikle ortak yönleri olan çocuklar tarafından oluşturulur. Çocuk bu grup içinde kendini değerlendirir, arkadaşlarının beğenisi ve saygısını kazanmak için tutum ve davranışlarını onların istediği biçimde sergiler. Bu sebeple arkadaş grubunun çocuk üzerinde etkisinin bir hayli fazla olduğunu söyleyebiliriz. Çocuk ve genç için önemli referans grubudur.

Bu dönemde akran gruplarıyla bir arada bulunma, ergenler için yaşamsal önem taşır. Zira artık ergen ana babasından yavaş yavaş uzaklaşmaktadır. Yeni yetmeliğin başlarında akran gruplarının tek cinsiyetli grup yaşamı önem kazanır. Ergen için, bu gruplar onu hem yetişkinlerin “gereksiz” kurallarından ve sorumluluklardan korur. Bu dönem kız erkek arkadaşlığının da genç için önem taşıdığı evredir. Özellikle cinsel yaşamla ilgili sorunları da ön plandadır.³⁸

Akran grubunun kişiye olumlu etkilerinin yanı sıra, bazan olumsuz etkileri de vardır. Hatta bazı koşullarda olumsuz etkiler, olumlulardan daha baskın çıkar. Çocuk için sosyal kabul görmek önemlidir. Arkadaş grubuna katılma ve üyeliğini sürdürmesi, grubun

³⁷ Peker, Hüseyin ÇOCUK ve SUÇ, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994, S. 53

³⁸ Jersild, Arthur, (Çev. Gülseren Günce) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Araştırma Merkezi, Yayın No.4, 1985, S.26.

normlarını benimsemesi ve onlara uymasına bağlıdır. Çocuk arkadaş grubunun kurallarına karşı çıkmaz. İstemeyerek de olsa grubun çoğunluğu gibi davranmak zorundadır. Aksi takdirde korkaklıkla ve mızıkçılıkla suçlanır. Hatta dışlanır. Çocuk yapılan davranışın yanlış olduğunu bilse bile gruptan kopmamak için çoğunluğa uyar. Yukarıda açıklanan nedenler gözönünde bulundurduğumuzda; çocuğun arkadaşlık grubunun üyeleri şayet davranış bozukluğu hatta suç oluşturan davranışları gösteren kişiler ise, çocuğun, hiç ayırdına varmadan, zamanla değişeceğini ve onlara benzer biçimde davranacağını düşünmek mümkündür. Nitekim bu tür grupların üyeleri çoğunlukla başboş, ebeveyn denetimi dışında kalan çocuk ve gençlerdir.

Özellikle aile ortamındaki huzursuzluklar çocuğun sevgiyi ve güveni dış çevrelerde özellikle arkadaşlarında araması doğaldır. O, arkadaşlık grubunda kimliğini bulmakta ve saygınlık kazanmaktadır. Ancak ne yazık ki daha önce belirttiğimiz gibi yalnız davranışlarının ayırdımın da bile değildir.

3.4. İş Yaşamı ve Suçluluk

Çocuğun okul yaşamı sırasında ya da ilkokulu bitirdikten sonra, ergenlik döneminin başında bir işte çalışmaya başlaması, bazı açılardan yararlı olmakla birlikte toplumsallaşmanın eksik ve hatalı olmasına yol açabilir; iş yaşamı çocuğun belirli bir işi öğrenmesi ve bir sorumluluk duygusu geliştirmesi açısından yararlı olabilir. Ancak iş ortamına giren bir çocuk, bir yetişkinin devamlı bakım ve eğitimden yoksun kalır. Bu nedenle davranışlarının doğru ya da yanlışlığına kendisi karar vermek zorundadır. Buna bağlı olarak iş ortamında çocuğun model olarak alabileceği kişilerin özellikleri çok önemli bir husustur. Model olarak alınan kişilerin olumlu olduğu kadar olumsuz davranışları da çocuk tarafından kolaylıkla benimsenebilir. Ayrıca çocuk, bir gelişimsel gereksinme olan ve bazı toplumsal davranışların pekişmesinde payı bulunan “oyun” gibi bir etkinliği tam olarak yerine getiremez. İş yaşamı okul çalışmalarına yeterince zaman ayırmasını engelleyebilir. Dolayısıyla okul başarısızlığı kendini gösterebilir. Son olarak iş yaşamı çocuğa az da olsa bir ekonomik özgürlük kazandıracağından, bu durum çocuğun, çevrenin olumsuz etkilerine denetimsiz olarak kendini bırakmasına neden olabilir. Bütün bunlarda çocuğun suç

yönelmesine etken olabilir.³⁹ Ayrıca hızlı kentleşmelerinde bir takım sosyal problemler doğurduğunu biliyoruz. Öyleyse bu konuyu da ele almaya çalışalım.

3.5. Kentleşme

Hızlı kentleşme paralelinde toplumsal değişmeye yol açar. Kimi sosyo-ekonomik sorunları da doğurur.

Kentleşmenin kavramı dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan insanların artması, başka deyişle nüfus hareketi olarak tanımlanabilir. Fakat kentleşmenin yalnızca demografik anlamda tanınması yetersiz kalır. Çünkü kentleşme olgusu doğrudan doğruya toplumun yapısıyla ilgilidir. Daha geniş bir anlatımla kentleşme, sanayileşme ve ekonomik açıdan gelişmenin uzantılı olarak kent sayılarının artması, varolan kentlerin büyüme sonucu doğuran, toplumun ekonomik ve toplumsal yapısında kentlere özgü değişikliklere yol açan süreçtir.⁴⁰

Kentler her geçen gün daha da genişlerken, toplumlarda o oranda farklılaşmaktadır. Tam bir insan yığını haline gelen toplumlar, sorunlardan başını kaldıramaz hale gelmiştir. Söz konusu toplumsal ve ekonomik sorunlar birbirleriyle içiçe olup aralarındaki etkileşim fazladır. Özellikle az gelişmiş ülkelerde bu sorunlar önemli boyutlara ulaşmıştır.

Kentlerdeki yüksek nüfus yoğunluğu, çoğu kez kişiler arasında da toplumsal açıdan yüzeysel, ve süreksiz ilişkilerin kurulmasını doğurur. Kent yaşamı içerisindeki ikincil ilişkiler zorunlu olmayıp, isteğe bağlıdır. Ancak kişi böylesi ilişkileri çıkarları doğrultusunda kurmaktadır. Giderek büyüyen devleşen kentlerde bireyler arasında var olması gereken birlik olma duygusunda artık ortadan kalkmıştır. Unutmamak gerekir ki toplumun varlığı aynı mekanı bölüşmenin ötesinde ortaklaşa paylaşan değer düşünce davranış duygu birliğine bağlıdır. Günümüzde dev kentleri ise bu bağlamda toplum olmanın ötesine giderek yığınlaşmaktadır!⁴¹ Hızlı kentleşmenin sonuçlarından suçluluğu açıklamaya çalışalım.

³⁹ Bkz. (4), Uluğtekin, S. 96.

⁴⁰ Keleş, Ruşen, KENTLEŞME POLİTİKASI, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara 1990, S. 5.

⁴¹ Bkz. (1) Küntay, S. 54.

3.6. Türkiye’de Kentleşme

Türkiye’de diğer gelişmekte olan ülkeler gibi kentleşme süreci içerisinde hızlı, çarpık, sağlıksız, dengesiz ve tek yönlü eğilimler göstermektedir. Şu anda Türkiye’de kentleşme hızı istenmeyen bir gelişme olarak görülmektedir. Ülkemizde, özellikle 1950’li yılların başlarından itibaren hızlanan kentleşme süreci, kentsel yerleşmelerde ki nüfus artışını, Türkiye genelinde doğal nüfus artışının üstüne çıkarmıştır. 1965’i izleyen dört nüfus sayımı döneminde ise yıllık ortalama kentleşme hızı sırasıyla %7.2, %6.3, %5.1 ve %4.3 şeklinde azalma göstermiştir. Bu yavaşlamanın nedenleri arasında hükümetlerin 1970’den sonra izledikleri tarımsal fiyat politikalarının kırsal alanlara daha az itici kılması, enflasyonun hızlı artışın kent yaşamını pahalı duruma getirmiş olması sayılabilir. 1975-1980 yılları arasında ise ülkede cereyan eden şiddet olaylarının özellikle kentlerde yaşamayı çekici olmaktan çıkardığı söylenebilir. ⁴² Ancak yıllık hızı %4.3 olan kentleşme, ülkemizde sürecin hızını yitmediğinin göstergesidir. Kentler, bu hızlı nüfus artışını özümseyecek yapıdan yoksun oldukları için, ortaya ne tümüyle kıra nede kentlere özgü olan geçiş kültürleri çıkmıştır. ⁴³

3.7. Kentleşme ve Suçluluk

Hızlı kentleşme ile suçluluk arasında bir bağın olup olmadığını inceleyen çalışmaların kökeni yıllar öncesine rastlar.

Suçlar, aynı ülkenin içinde değişik bölgeler, arasında yoğunluk, biçim ve türleri açısından farklılıklar göstermektedir. Bu konu üzerinde yapılan araştırmalar, suçların nasıl ve neye göre dağıldığını göstermiştir. Örneğin Lombroso bir çalışmasında italyanın bazı küçük şehirlerinin belirli suçların işlenmesinde öncülük yaptığını, Artena’da diğer şehirlere nazaran yağma suçunun fazla görüldüğünü belirtmiştir.

Kentler ve kırsal bölgeler arasında suçluluk ayrımını incelediğinizde, kentlerdeki suç işleme oranının köylere nazaran daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Kentlerden uzaklaştıkça suç oranında azalma görülmektedir.

⁴² A.g.e. s. 27.

⁴³ Kartal, Kemal, EKONOMİK ve SOSYAL YÖNLERİYLE TÜRKİYE’DE KENTLİLEŞME, Yurt Yayınları, Ankara 1983, S. 30-36.

Suçun büyük ve küçük yerleşim bölgelerine göre bir değişim göstermesinin önde gelen bir nedeni kültür farklılığıdır. Kentlerde suç işleyenlerin büyük çoğunluğu köyden göç etmiş kişilerdir. Bir kültür ortamından diğerine geçişin “Kültür şoku” yarattığı yönündeki yaygın özdeyiş, aslında kişinin kentteki şaşkınlığını yalnızlığını, kendini dışlanmış hissetmesini anlatır. Bütün bunlar köyden kentte göç edenin kendisi ile içinde bulunduğu grub arasındaki uzaklık (mesafe)den kaynaklanır ki, işte bu onun yabancılaşmasıdır. Buna neden toplumsal hareketlilik, toplumsal değişme ve karşı karşıya kalınan ekonomik güçlükler gibi faktörlerdir.

Kentlerde sosyal çözülme çok hızlı işlemekte ve böylece suç oranında daha fazladır. Kentlerde ki sosyal kontrol mekanizmasındaki çözümler, sosyal normların insan tavır ve düşünceleri üzerindeki etkisini yitirmesi, toplumsal olarak farklılıkların meydana gelmesi de düzensizliğe yol açmaktadır.

4. TÜRK HUKUK SİSTEMİ İÇİNDE ÇOCUK MAHKEMELERİNİN İŞLEYİŞİ

Buraya kadar genelde çocuk suçluluğu ve neden olabilecek faktörler üzerinde durduk. Bu bölümde ise, suçlu çocuklar hakkında yasal olarak karar verme yetkisine sahip tek kuruluş olan Çocuk Mahkemeleri’ni ele alarak yapısını ve işleyiş özelliklerini inceleyeceğiz. Çocuk Mahkemelerinin varlığı, temelde ergin-çocuk suçlu ayırımına dayanmaktadır.

Ergin suçlu ise çocuk suçlu arasındaki en önemli fark suçlu çocuğun henüz daha rüştünü ispat etmemiş olmasıdır. Çocukların yetişkinlerden farklı kişilik gelişim düzeyinde olmaları davranışlarında tam sorumluluğunu yasal olarak üstlenmemelerine yol açar. İşte içinde buldukları dönemlere özgü özellikleri ve sorunları göz önüne alınarak daha başlangıçta çocuk mahkemeleri ile genel mahkemelerdeki uygulamalar birbirinden ayrı düzenlenmiştir.

Türkiye’de Çocuk mahkemeleri ile ilgili girişimler 1940 yılında yapılmıştır. İlk yasa tasarısı 1945’te hazırlanmış ancak meclis gündemine girememiş ya da yasalaşmamıştır. 1979’da meclise sunulan tasarı yasalaşmıştır. 21 Kasım 1979 günü Resmi Gazete’de yayınlanan 2253 sayılı “Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu ve yargılama usulleri hakkında kanunla” olmuştur. Ne varki bu kanun henüz uygulamaya konmadan 6 Kasım 1981 gün ve 2552 sayılı kanunla bazı değişiklikler geçirmiş ve yürürlük tarihi 1 Haziran 1982 olarak saptanmıştır. Bununla birlikte kanun çocuk mahkemelerinin bütün yurtta kuruluşu ve bu kanunda yazılı kuruluşların kanun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 5 yıl içerisinde tamamlanır, hükmünü getirmiştir. Ancak Danışma Meclisi’nde 1983’de kabul edilen bir önergeyle ilçe çocuk mahkemelerini öngören tasarı kabul edilmiştir. Kabul edilen yasa 6 bölümden oluşmaktadır;

- 1- Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu
- 2- Çocuk Mahkemesinin görev ve yetkileri
- 3- Tedbirler Cezalar ve bunların uygulanması
- 4- Soruşturma ve kavuşturma usulleri
- 5- Gözetim ve denetim delegeleri
- 6- Çeşitli hükümler

31 Mayıs 1982’de Resmi Gazete’de “Çocuk Mahkemelerinin kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında kanunun uygulanmasına ilişkin Yönetmelik” çıkmıştır. Amaç olarak suç işlemiş çocukların hakkında hüküm veren çocuk mahkemelerinin aldıkları kararların uygulanmasına, bunun yanında korunmaya muhtaç çocukların denetimi, gözetimine ve görevlilerinin, nitelik ve görevlerinin, düzelmesine yöneliktir. Çocuk Mahkemeleri yürürlüğe giren yasaya rağmen ancak 1987’de ülkemizde kuruldu. Kurulduğunda sadece çocukların ağır cezalı davalarına bakmakta idi. Bu ise çocuk mahkemelerinin kuruluş amacına tamamen aykırı idi. Çünkü ağır cezalı olmayan diğer çocuk davaları büyük mahkemelerde görülüyordu.

Bunun üzerine Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair 3412 sayılı kanunla 25 Şubat 1988 yılında kabul edilip Resmi Gazetede 2 Mart 1988 yılında yayımlanmıştır.

Bu yeni değişlikle bazı maddeler değişmiş, ana değişlikte çocuklarla ilgili bütün davaların Çocuk Mahkemelerinde görülmesini getirmiştir.

Türkiye’de Çocuk Mahkemeleri yalnızca dört ilde bulunmaktadır. Ankara, İzmir Trabzon’da birer İstanbul’da iki tane ile, halen görev yapan ülkemizdeki Çocuk Mahkemeleri, suçlu çocuk sayısına göre ne yazık ki yetersiz kalmaktadır. Nitekim Çocuk Mahkemelerinin bulunmadığı illerde, 15 yaşından küçükler genel mahkemelerde yargılanmak durumunda kalmaktadır. Ancak bu durumun tek olumlu yönü yargılama sırasında Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun hükümlerinin kendilerine uygulanmakta olmasıdır.

Mahkemelerin yetki alanını 15 yaşını doldurmuş küçüklerle sınırlandığını görüyoruz. Daha öncede değindiğimiz gibi; Türk Ceza Kanunu’nun 53. maddesine göre Çocuk suçu işlediği anda 11 yaşını bitirmemiş ise hakkında soruşturma yapılamaz ve ceza verilemez. Ancak çocuğun işlediği suç bir yıldan fazla hapis cezasını veya daha ağır bir cezayı gerektiriyorsa, çocuk devlet yönetimindeki bir kuruma veya tekrar suç işlemesini önlemek kaydıyla ailesine ya da velisine verilir. Çocuk ailesinin veya velisinin gözetimindeyken suç işlerse gözetiminde bulunduğu kişilere para cezası uygulanır. Uygulamalarda 11 yaşın altında suç işlemiş çocuklar anne ve babasına teslim edilmiştir ki bunun uygulamada bir çok sakıncası ortaya çıkmıştır; Özellikle küçük aile çevresinde suç özendirilmekte ise!

Türk Hukuk Sisteminde yetişkinler için suç sayılan davranışlar çocuklar için geçerlidir. Ancak, çocuğu suça iten evden ve okuldan kaçmak, aile içi uyumsuzluklar, suç olarak tanımlanmamaktadır. Önemli davranış sapmaları zamanla suç işlemeye kadar gidebilir. Bu husus gözden kaçmamalıdır. Ayrıca çocuklara yaptırım uygularken Ç.M.K.’nin 20/1 maddesi haklarında, ceza ve tedbir uygulanmadan önce işlediği suçun anlam ve sonuçlarını kavrayabilme yönünden bedeni, akli ve ruhi durumunun uzmanlar tarafından belirlenmesi gereklidir. Oysa bugün bazı ülkelerde yaptırım temyiz kudretine bakılmaksızın, sadece işlenen suçun niteliği ve çocuğun kişilik özellikleri gözönüne alınarak yapılmaktadır.

Türkiye’de suçlu çocukların yargılandıkları çocuk mahkemeleri toplu mahkeme şeklinde olup, başkan ve iki üye, Cumhuriyet Savcısı ve yardımcılarından oluşmaktadır. Bunların yanısıra suçlu çocuk hakkında incelemeler yaparak raporlar sunacak olan gözetim delegeleri de mahkeme de yer alır. Gözetim delegeleri, Sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve pedogogdur. Bu uzmanların Çocuk Mahkemelerindeki görevleri birbirinden ayndır bu nedenle de biri diğerinin yerini tutamaz.

Çocuk mahkemelerinin yargılama ve hüküm verme aşamasında diğer mahkemelere göre önemli bir fark; Küçük hakkında “psiko - sosyal inceleme raporu”nun hazırlanması gereğidir. İnceleme raporunu mahkemede görev yapan sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve Pedogog hazırlar. Bu rapor çocukların psikolojisini, içinde buldukları ortamın özelliklerini ve uygulanması gereken önerileri kapsar. Yargıç kararında bu raporda yer alan görüşleri dikkate alır.

İnceleme raporu ıslah edici (düzeltici) hizmetler arasında vazgeçilmeyen bir araçtır. Oysa yasanın 20. maddesinde yer alan çocuğun psiko-sosyal çevresine ilişkin koşulların “gerekirse” araştırılacağı ifadesi, inceleme raporu düzenleme zorunluluğuna büyük bir darbe indirmektedir.⁴⁴

Bu yasa çocuk mahkemelerinin varolma ilkesine baştan ters düşmüktedir. Çünkü çocuğun yeniden toplumsallaşabilmesini sağlayacak önlemlerin belirlenebilmesi açısından inceleme raporunun her suçlu çocuk için yapılması zorunludur.⁴⁵

Yargılama sonucunda hüküm giyen ve hürriyeti bağlayıcı ceza alan çocuklar Türkiye’de mevcut olan dört çocuk ıslah kurumundan birine gönderilirler. Adalet Bakanlığı’na bağlı olan bu çocuk ıslah kurumları Ankara, İzmir, Elazığ ve Sinop’ta bulunmaktadır. Sinop’daki çocuk ceza evidir.

Tutuksuz olarak yargılanıp doğrudan ıslah kurumuna yerleştirilen çocukların bir kısmı da cezaların kısalığı, ıslah evlerinin az ve dolu oluşu gibi nedenlerle ceza evlerinde bırakılmaktadır. Bu çocuk için çok sakıncalıdır. Asıl sakınca ise tutuklu olarak yargılanan

⁴⁴ Bkz. (10), Konanç S. 72.

⁴⁵ Bkz, (4) Uluğtekin, S. 21.

çocuğun ceza evlerinde tutulmalarından kaynaklanıyor. Henüz suçluluğu kesinleşmemiş çocuğun ergin suçlu ile karşılaşmasıdır.

Çocuk Mahkemeleri'nin çalışmaya başladığı ilk yıllarda önemle üzerinde durulan, yargılama sırasında çocuğun niçin suç işlediği ve çocuğun bir avukata ihtiyacı olup olmadığı konularıydı. Oysa zamanla, yargılama sırasında bir avukat tarafından savunulması zorunlu oldu. Maddi durumları itibariyle avukat tutamayacak çocuklar içinde devlet tarafından avukat atanması sağlandı. Bu uygulama önemli bir reformdur. Bunların yanısıra çocuk mahkemelerinde gizlilik esastır ki, bu husus mahkemelerimizce dikkate alınmaktadır.

Çocuk mahkemeleri yasa hükümlerinin gerektiği gibi uygulanabilmesi, yardımcı kişi ve kurumların varlığına bağlıdır. Bir kez'de bu konuyu ele alarak, görüşlerimize yer vermeliyiz.

Türkiye'de suç işleyen çocuğun ilk karşılaştığı ve tutuklanma aşamasına kadar sık, sık birlikte olduğu resmi görevli yerleşim birimlerine göre kentte polis, kırsal bölgede ise jandarmadır. Suç işleyen çocuk, ilk defa kendisine müdahale edildiği andan itibaren, yeniden toplumsallaşma sürecine girmiş sayılır. Bunun içindir ki suçlu çocuğun polis ve jandarmayla olan ilişkileri çok önemlidir. Bugün bazı ülkelerde suçlu çocuklarla gerektiği biçimde ilgilenilecek ayrı çocuk polisleri vardır. Çünkü bu tür çocuklarla uğraşmak farklı bir uzmanlık işidir. Türkiye'de ise henüz bu çocuk polisi uygulaması tam rayına oturmamıştır.

Ancak soruşturmayı yürüten polisten çocuklara herhangi bir psikolojik veya fiziksel baskı uygulanmaması beklenmekte ise de bu hususun dikkate alındığı kuşkuludur. Ankara, İstanbul ve İzmir'de Emniyet Örgütü çerçevesinde faaliyette bulunan küçükleri koruma şubeleri istenen biçimde görevlerini sürdürememekte dirler. Maddi olanaksızlıklar, polislerin konu hakkında yeterli eğitim görmemiş olması, çocukların barınması için yeterli binaların bulunmaması gibi önemli faktör koruma şubelerinin tam kapasite işleyişini engellemektedir.⁴⁶

Çocuk işlediği suçta göre tutuklu veya tutuksuz yargılanır. Tutuklu olarak davası sürmekte olan henüz sanık durumundaki çocuklar, buldukları yerin cezaevine yetişkin hükümlülerle birlikte ancak çocuk koğuşu denilen ayrı bir bölüme yerleştirilmektedir. Bu

⁴⁶ Bkz. (10) Konanç, S. 82.

uygulama son derece sakıncalıdır. Çocuğun ergin suçlularla aynı mekanda bir araya gelme olasılığı yüksektir. Ve nitekim bu husus çocuğun toplumsallaşmasını olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başında gelir. Bu konuda yapılan araştırmalar bu gerçekleri ortaya koymaktadır.

Çocukları cezaevlerine yerleştirmenin bir diğer sakıncalı yönü ise, çocuk tutukluların hükümlü yetişkinlerle aynı muameleye tabi tutulmasıdır. Örneğin çocuklar cezaevinden mahkemeye kelepçeli olarak götürülmektedir. Araştırmalar sonucunda yargılama süresinin en az altı ayın bulduğu çocukların bu süre içinde cezaevlerinde kaldığı anlaşılmıştır.

Gelişmiş ülkelerde hükümlü çocukların yerleştirilebileceği gözlem ve kabul merkezleri de vardır. Gözlem merkezleri, suçlu çocuklara yaptırım ve önlem uygulamadan önce, gözleme tabi tutularak kişilik özellikleri içinde buldukları koşullar ve gereksinim duydukları eğitimin belirlendiği yerlerdir. Gözlem kapalı ve açık çevrede yapılabilmektedir. Her iki gözleminde olumlu ve olumsuz yönleri bulunmaktadır. Bu yüzden çocuğun durumu dikkatle incelenerek gözlem türüne karar verilmelidir. Gözlem esnasında çocuğun sağlık durumu araştırılarak zeka ve kişilik testleri uygulanır. Çocuk tüm boyutlarıyla incelendikten sonra hakkında alınacak önlem kararı verilir. Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş Görev ve Yargılama Usulleri Kanununda ülkemizde çocuklar için gözlem merkezi açma görevini Adalet Bakanlığına vermesine rağmen, Türkiye’de bu güne kadar ne yazık ki hiçbir gözlem merkezi kurulmamıştır.

Kabul merkezlerine gelince; söz konusu kuruluşlar, doğal çevrelerinde bulunmaları sakıncalı olan, korunmaya muhtaç, uyumsuz ve suçlu çocuklar hakkında önlem alınmaya ya da yaptırım uygulanıncaya dek, onların kısa süreli olarak barındıkları kurumlardır. Uzmanların çeşitli zamanlarda böyle bir merkeze olan gereksinimin altını çizmelerine rağmen, ülkemizde kabul merkezleri de yoktur. Halbuki gözlem merkezleri gibi kabul merkezlerini kurmak görevi de Adalet Bakanlığı’na verilmiştir. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü, Küçükleri Koruma Şubesi ile birlikte kabul merkezi kurma konusunda girişimlerde bulunmuştur. Ama bu girişim de sonuç vermemiştir.⁴⁷

⁴⁷ Bkz. (10), Konanç, S. 83.

5. ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME

Son yıllarda Birleşmiş Milletler tarafından onaylanan Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuklara çok önemli yasal hakların tanınmasını sağlamıştır. Söz konusu sözleşmeyi imzalayan ülkelerden biri olmamız ve adı geçen sözleşmenin suçlu çocuklarla ilgili bazı önemli hükümler içermesi nedeniyle bu konuda ayrı bir başlık altında bazı açıklamalar yapmayı yararlı gördük.

Çocukların korunması amacına yönelik olan ulusal ve uluslararası çalışmalar 1900'lü yıllarda başlamış, son otuz yıl içerisinde de ciddi olarak ele alınmıştır. Konunun üzerinde önemle durulması sonucunda çocukları toplumsal bir varlık olarak korumayı amaçlayan bir kaç uluslararası sözleşme aktedilmiştir. Bu sözleşmelerin en önemlisi 20 Kasım 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları sözleşmesidir.

Taraf ülkeler, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni imzalayarak onların sağlığı, mutluluğu, haklarının tanınması ve korunması için gerekli olan yasal ve yönetsel önlemleri almayı garanti etmektedirler. Ayrıca taraf devletler çocuklar için, yalnız onlara uygulanabilir yasaların, yöntemlerin ilgili makam ve kuruluşların oluşturulmasını özendireceklerini ve suçtan korunmaları için önlem alacaklarını da güvence altına almaktadırlar. T.B.M.M.'de görüşülmeyi bekleyen Çocuk Mahkemeleri kanununu tadil tasarısı, Beijing, kuralları ve Çocuk Hakları sözleşmesi metinleri gözetilerek hazırlanmıştır.⁴⁸

Çocuk Hakları Sözleşmesi küçüklerle ilgili pek çok önemli hükümler içermektedir. Sözleşmenin konumuzu ilgilendiren bazı hükümlerini gözden geçirelim;

Sözleşmenin Birinci Maddesi, "Çocuk" kavramını tanımlayarak onsekiz yaşına kadar her insanı çocuk saymaktadır. Bu madde karşısında çocuk mahkemelerimizin yetki alanını 15 yaşla sınırlandırılmış olması düşündürücüdür. Konuya daha sonra değineceğiz.

Sözleşmenin ikinci maddesi taraf devletleri, sözleşmedeki yazılı hakların kendi yetkileri altındaki her çocuğu, ana - babalarının yada yasal varislerinin sahip olduğu ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi görüş, mülkiyet ve diğer statüler nedeniyle hiç bir ayrım

⁴⁸ Tiryakioğlu, Bilgin, ÇOCUKLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN MİLLETLER ARASI SÖZLEŞMELER ve TÜRK HUKUKU, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara 1991, S. 17.

gözetmeksizin tanıyıp, taahüt etmesini öngörüyor. Ayrıca devletlerin bu durumlardan dolayı çocuğun her türlü ayırma ve cezaya tabi tutulmasına karşı korunması için tüm uygun önlemi alacağını belirtiyor. Üçüncü maddede çok önemli bir hususa değinildiğini görmekteyiz. Şöyle ki; sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar ve yasama organlarının çocukları ilgilendiren tüm faaliyetlerindeki temel düşüncelerinin, çocuğun yararı olması gerekliliğidir.⁴⁹

Gene Sözleşmenin Dördüncü Maddesi ise; Sözleşmeyi onaylayan devletlere suçlu olduğu yönünde itham edilen ya da kabul edilen her çocuğun yaşını ve yeniden topluma kazandırılması hususunu dikkate alarak, taşıdığı saygınlık ve değer duygusunu geliştirecek ve diğer insanların haklarına ve temel özgürlüklerine saygı duymasını sağlayacak nitelikte muamele görme hakkını gözönünde bulundurma yükümlülüğünü vermektedir.

Devletler, uluslararası belgelerin ilgili hükümlerini gözönünde tutarak şu ilkeleri kabul ederler;

1- Ulusal ya da uluslararası hakların yasakladığı bir eylem ya da savsaklamanın gerçekleşmesiyle hiçbir çocuk hakkında ceza yasasını ihlal ettiği iddiası yada ithamı öne sürülemez.

2- Bir ceza kanunu ihlal ettiği iddiası yada ithamı altında bulunan her çocuk bir takım güvencelere sahiptir. Bunlar;

- Haklarında yapılan suçlama yasal olarak kesinlik kazanıncaya kadar masum sayılmak,

- Haklarındaki suçlamalardan kendileri doğrudan doğru ya da ana-babaları yasal varisleri kanalı ile haberli kalınmak ve savunmalarının yapılmasında yasal ya da başka yardımlardan yararlanmak.⁵⁰

- Çocuğun yaşı ve durumu gözönüne alınarak, kendisinin yararına aykırılığın saptanmadığı sürece ana-babası ya da varisi de hazır bulundurarak yasal bir makam,

⁴⁹ 1989 ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME, S. 2.

⁵⁰ A.g.e. S. 15.

mahkeme önünde adil bir duruşma ile kanunun gecikmeksizin karara bağlanmasının sağlanması.

- Ceza yasasının ihlal ettiği sonucuna varıldığında haklarında alınan kararın ve önlemlerin daha yüksek, yetkisi olan bağımsız bir makam ya da mahkeme önünde incelenebilmesi

- Kullanılan dili anlamaması ya da konuşamaması halinde çocuğun bir çevirmenden yararlanması

- Kovuşturmanın her aşamasında özel hayatına saygı gösterilmesi hakkına sahip olmak

3- Sözleşmeye katılan devletler, ceza yasasının ihlali konusunda asgari bir yaş sınırı belirleyip, bu sınırın altındaki çocuğun ceza sorumluluğu olmadığı kabul edilmesi, uygun bulunduğu çocuklar için kovuşturma olmaksızın önlemlerin alınması konularının uyulanması için çaba göstereceklerdir. Önlemler şöyle sıralanmaktadır.

Koruma tedbiri, danışmanlık, yönlendirme ve gözetim kararları, salı verme, yerleştirme, eğitim ve meslek öğretme gibi düzenlemelerin uygulanışında, çocukların durumları ve suçları ile orantılı onların iyiliklerine olacak şekilde kendilerine muamele edilmesini sağlamak. (Madde 40) ⁵¹

Konumuzla ilgili önemli bir husus, Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş ve Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanununun 10. maddesinde de sözleşmede gösterilenlere benzer önlemlere yer verildiğini görmekteyiz. Bu konuyla ilgili görüşlerimize çalışmamızın sonuç bölümünde ayrıntılarıyla açıklayacağız.

⁵¹ A.g.e., S. 16.

6. DOSYALARIN İNCELENMESİ VE ELDE EDİLEN BULGULAR

Çalışmamızın, Çocuk Mahkemesinde, yargılanmış çocukların sosyo-kültürel özelliklerini saptamayı amaçlayan bir araştırma olduğunu giriş bölümünde açıklamıştık.

Bilindiği gibi bilimsel yöntemde kullanılan çeşitli araştırma yolları vardır. Bunlar arasında bizim araştırmamıza uygun olan “Genel Tarama” modelidir. Bu yolla araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları çerçevesinde ve var olduğu gibi betimlenmeye çalışılır. İşte bizde tarama modeli ile geçmişte yada halen var olan bir durumu olduğu gibi gözler önüne sermeyi hedefledik.⁵²

Çalışmamız, 1988 ve 1994 yılları arasında çocuk mahkemesinde yargılanarak, haklarında kesin karar alınmış çocuklar arasından kendileriyle ilgili sosyal inceleme raporu hazırlanmış olanların dosyaları taranmak suretiyle gerçekleşmiştir. Elde edilen bilgiler, sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve pedagoğdan oluşan üç kişilik bir grup tarafından daha önce hazırlanmış raporlar incelenerek toplanmıştır.

Her ne kadar daha öncede vurgulamış olduğum üzere çocuk mahkemelerinin ilk kez faaliyete geçiş yılı 1987 ise de, çalışmamı 1988 yılından itibaren düzenlenen raporları incelemek suretiyle başlatmamın ana nedeni benim o tarihte işe girmem ve ilk kez söz konusu çocuklarla çalışmaya başlamış olmamdır. 1994 yılına kadar düzenlenen dosyaları ele almamın nedenine gelince; o tarihten sonraki dönemde görülen davaların pek çoğunun henüz kesin sonuca ulaştırılmamış olmasıdır ! Bu gerçek bile çocuk mahkemelerinde bir davanın nedenli uzun sürede kesin karara bağlandığını göstermektedir. İşte böylece sözü geçen tarihler arasında haklarında rapor düzenlenmiş olan çocuklar arasından basit örnekleme yöntemi ile seçilmiş olan 250 çocuğun raporları tarafımdan incelenmek suretiyle, çalışmamın amacı doğrultusunda özellikler tek, tek gün ışığına çıkarılmak istenmiştir.

Sosyal inceleme raporları hazırlanırken küçüğün aile çevresi ve kendisi ile ilgili bilgilerin derinlemesine araştırıldığını ve çocukla yakın ilişkisi olanlardan söz konusu

⁵² Niyazi, Karasar, BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMİ, Taş Kitabıcılık, 11. Basım, Ankara, 1984 S. 80.

bilgilerin doğrudan doğruya alınmış olduğunu burada bir kez daha açıklamayı doğru buluyoruz. Önceden de vurguladığımız gibi yargılanmış küçükler hakkında bilgi toplamak amacıyla çalışmamızı sürdürdük. Elde ettiğimiz bilgileri sayısal verilere dönüştürerek çocukların özellikleri hakkında gerçekçi bir görüşe ulaşabilmeyi hedefledik.

Sosyal inceleme raporlarından çocukların kişisel, ailesel özellikleriyle, yaşadıkları ileri sürülen suça ilişkin nedenlerle ilgili olarak elde ettiğimiz bulguları aşağıda basit tablolar halinde görmekteyiz. Şöyle ki;

Önce 1988-94 yılları arasında yargılanmış olan ve haklarında ayrıca sosyal inceleme raporu düzenlenmiş çocuklar arasından seçtiğimiz 250 çocuğun cinsiyetleri açısından dağılımlarına bakalım.

Tablo 1: Yargılanmış Çocukların Cinsiyet Açısından Dağılımı

CİNSİYET	SAYI	%
Kız	15	6
Erkek	235	94
Toplam	250	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere çalışmamızın kapsamına giren çocukların (%94) erkektir. (%6)’sında kızdır. Burada erkek çocukların yüzde oranının yüksek olması toplumumuzun geleneksel yapısını halen korunduğunu göstermektedir. Kız çocuklarının evde kalmasını sağlayan, baskı uygulayıcı gelenekler onun aile dışı kimi davranış bozukluklarıyla karşı, karşıya kalmasını engellemektedir. Doğum yerlerine göre çocukların dağılımını incelediğimizde; Tablo ikide verileri görmekteyiz.

Tablo 2 Yargılanmış Çocukların Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

DOĞUM YERİ	SAYI	%
Köy	47	18.8
ilçe	87	34.8
İl	116	46.4
Toplam	250	100

Yukarda görüldüğü üzere çocukların (%46.4)'ünün il'de, (%34.8) ise ilçe'de doğmuştur. Geri kalan (%18.8)'de köy doğumludur. Elde edilen bulgular, kentlerde suçluluk oranlarının daha yüksek olduğu, yönündeki genel görüşlere uygun düşmektedir. Yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde aşağıda şu verilere rastlamaktayız.

Tablo 3: Yargılanmış Çocukların Yaşlarına Göre Dağılımı

YAŞ	SAYI	%
11	12	4.5
12	32	12.8
13	58	23.2
14	75	30
15	56	22.4
15+	17	6.8
Toplam	250	100

Çocukların en fazla suç işlediği yaş 14'dür. Tüm ülkelerde, çoğunlukla suçlu davranışın ondört yaş dolaylarında görüldüğü ortaya konmaktadır.⁵³ Bizim elde ettiğimiz sonuçlarda da en büyük yığılmanın 14 yaş grubunda toplandığını görüyoruz.

⁵³ B.kz. (30) Yavuzer, S. 282.

Tablo 4: Yargılanmış Çocukların Öğrenim Durumlarına Göre Dağılımı

ÖĞRENİM DÜZEYİ	SAYI	%
Okuma Yazması Olmayan	6	2.4
İlkokulda Öğrenci	7	2.8
İlkokul Mezunu	92	36.8
İlkokul Terk	30	12
Ortaokulda Öğrenci	53	21.2
ortaokulda Beklemeli	9	3.6
Ortaokul Terk	42	16.8
Lise I. Sınıf Öğrenci	11	4.4
Toplam	250	100

İlkokul mezunu olupda orta öğrenimine devam etmeyen grup çoğunluktadır. (%36.8). İlkokul mezun olanlar, ile ilkokulu terk edenler, Okuma - yazması olmayanlar ve de ortaokul'a başlayıp terketmiş olanların toplamına baktığımızda, bu gruptakilerin (%50)'ye varan bir oranı oluşturduğunu görüyoruz. İncelediğimiz çocukların azımsanamayacak bir oranı öğrenimine devam ediyor olsa da, genel de eğitimleri açısından son derece düşük düzey ve aksayan yönler tablo 4'de görüldüğü gibi net olarak ortadadır.

Aşağıdaki tabloda 182 çocukla ilgili bilgileri görmekteyiz. Diğerleri ise ayrıca bir işte çalışmayanlardır. Görüldüğü gibi 182 çocuktan büyük çoğunluk geçici işlerde çalışmaktadır. (%30.3) gibi bir oranı ise boшта gezenler oluşturmaktadır. Ne okula giden, ne de herhangi bir işi olmayan çocuğun sokaklarda başıboş dolaşırken ne gibi farklı değerlerin etkisinden kalacağı sorusu üzerinde ciddiyle durulmalıdır.

Tablo 5: Yargılanmış Çocukların Çalışıp Çalışmadıklarının Dağılımı

ÇALIŞMA DURUMU	SAYI	%
Sürekli	42	23.1
Geçici	85	46.5
Boшта Gezer	55	30.3
Toplam	182	100

Buraya kadar incelediğimiz çocuklarla ilgili bazı kişisel özellikleri görmüş bulunuyoruz. Şimdi de inceleme kapsamına giren çocukların Çocuk Mahkemelerinde yargılanma “nedenlerini” gözden geçirelim.

Aşağıda Tablo 6’ya baktığımızda vakit küçüklerin (%40.8) gibi yüksek bir oranda hırsızlık suçunu işlediğini, böylece mala karşı işlenen söz konusu suç grubunun birinci sırada yer aldığını görüyoruz. İkinci sırada yaralama olayları görülmektedir. Üçüncü sırada ise cinsel suçlar yer almaktadır. Bunu (%8.4) ile gasp suç’u izlemekte. Hırsızlık, cinsel suçlar ve yaralama suçlarının 11-15 grubu içindekiler tarafından en sık işlenen suç olma özelliğini taşıdığını söyleyebiliriz.

Tablo 6: Çocukların Suç Türlerine Göre Dağılımı

NEDEN	SAYI	%
Hırsızlık	102	40.8
Adam Öldürme	13	5.2
Cinsel Suçlar	42	16.8
Gasp	21	8.4
Tedbirsizlik ve Dikkatsizlik Sonucu Ölüme Sebepiyet	5	2
Yaralama	50	20
Diğer	17	6.8
Toplam	250	100

Çocukların daha önce suç işleyip işlemediklerini incelediğimizde ise, daha önce suç işlememişlerin oranlarının fazla olmasına rağmen yarıya yakın bir grubun tekrar suç işleme eğiliminde olduğunu görüyoruz. Suçu yineleme hali son derece ciddi bir husustur. Ayrıca, ilk kez suç işleyen çocukların sorunları üzerinde yeterince durulmadığının belirtisidir.

Tablo 7: Çocukların Suç Tekrarına İlişkin Dağılımı

SUÇ TEKRARI	SAYI	%
Birden Fazla Suç İşlemiş	107	42.8
Suç İşlememiş	143	52.2
Toplam	250	100

Çocuğun olayı kimlerle gerçekleştirdiğini de inceledik.

Tablo 8: Çocuğun Olayı Kimlerle Gerçekleştirdiğine İlişkin Dağılımı

KİMLERLE GERÇEKLEŞTİRDİĞİ	SAYI	%
Tek Başına	90	36
Mahalle ve Okul Arkadaşı	106	42,4
İş Arkadaşı İle	15	6
Yaşıtı Olmayan Kimselerle	39	15,6
Toplam	250	100

Daha önce değindiğimiz gibi kişi üzerinde akran grubunun olumlu etkilerinin yanı sıra, olumsuz etkileri de olabilir. Hatta bazı koşullarda olumsuz etkiler olumlulardan daha baskın çıkar. Yukardaki Tablo 8’de bunu görmekteyiz. Yaşıtı olmayan kimselerle işlenen suçlar da göze çarpmak niteliktedir.

Şimdi de çocukların ailelerinin özelliklerine ilişkin bilgileri yansıtan tabloları ele alacağız.

Tablo 9: Aile Yapısı Dağılımı

AİLE YAPISI	SAYI	%
Çekirdek	215	86
Diğer	35	14
Toplam	250	100

Tablo 9’u incelediğimizde, grubun (%86)’sı anne-baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aileye sahiptir. Diğer grubtakilerin ailelerinde devamlı birlikte yaşayan bir akraba vardır. (Büyük anne, büyük baba, amca, dayı vb.) Kentleşme süreci sonucu çekirdek aile yapısı yönünde gerçekleşse de, kırdan kentle göçle aile tipi her zaman çekirdek aileye dönüşmeyebilir. Nitekim kentlerde sosyal güvence mekanizmalarının ve sosyal hizmet kuruluşlarının gerek nicelik, gerekse nitelik açısından yeterli olmaması sonucu aile, hala üyelerine destek vermek zorunda kalmaktadır. Bunun içindir ki ailenin yanında yaşlı

kuşaktan tek kalmış anne yada baba yada bir başka akrabanın barınması rastlanan durumlardır. Bunlar çekirdek ile geniş aile arasında bazı ara kompozisyonlardır.⁵⁴

Şimdi'de anne ve babanın mesleğini açıklayan tablolara bakalım.

Tablo 10: Baba Mesleği Dağılımı

MESLEK	SAYI	%
Serbest Meslek	62	24.8
İşçi (Sigortalı)	72	28.8
Memur	34	13.6
İşsiz	47	18.8
Kapıcı	12	4.8
Babası Ölmüş	23	9.2
Toplam	250	100

Yukarda görüldüğü üzere babaların (28.8)'i işçi, (%24.9) ise serbest meslek sahibidir. Serbest meslek olarak nitelendirilen grub içerisinde taksi şoförü, seyyar satıcı, işportacı vb. olanların yer aldığı önceki uygulamalarımızda (sosyal inceleme raporunu hazırlarken) görmüş bulunmaktayız.

Aşağıda Tablo 11'de anne mesleklerine baktığımızda, küçüklerin annelerinin (%69.2) ev hanımıdır. Bu da, annesinin çalışması sonucu çocuğun başıboş kaldığı, yönündeki kadını eve geri çekmeye yönelik bazı görüşleri çürütmektedir. Başıboş kalmanın nedenlerini farklı kaynaklarda aramak gerekir.

Tablo 11: Anne Mesleği Dağılımı

MESLEK	SAYI	%
Ev Hanımı Çalışmıyor	173	69.2
Evlerde Temizlik İşçisi	40	16
Memur	6	2.4
İşçi (Sigortalı)	6	2.4
Kapıcı	12	4.8
Serbest Meslek	13	5.2
Toplam	250	100

⁵⁴ Kıray, Mübeccel, "Büyük Kent ve Değişen Aile" TÜRKİYE'DE AİLENİN DEĞİŞİMİ TOPLUM BİLİMSEL İNCELEMELER TÜRK SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ, 1984 S. 71 ve 78 .

Anne ve babanın hangi eğitim düzeyinde olduğu; sosyalleşme sürecinin özellikle başlangıç evrelerinde çocuğa etkisi açısından önemli göstergelerdir. Bu husus dikkate alınarak aşağıdaki tablolara bakalım.

Tablo 12: Babanın Eğitim Düzey Dağılımı

EĞİTİM DURUMU	SAYI	%
Okur - Yazar	64	25.6
İlkokul Mezunu	152	60.8
Ortaokul Mezunu	19	7.6
Lise Mezunu	10	4
Yüksek Okul Mezunu	5	2
Toplam	250	100

Tablo 12’de babaların genelinin ilkokul mezunu olduğunu görmekteyiz. Sadece Okur-Yazar olanların oranı ise (%25.6)’dır. Annelerin öğrenim durumu da buna yakın paralellik göstermektedir.

Tablo 13: Annenin Eğitim Düzey Dağılımı

EĞİTİM DURUM	SAYI	%
Okur-Yazar Değil	49	19.6
Okur - Yazar	102	40.8
İlkokul Mezunu	94	37.6
Ortaokul Mezunu	3	1.2
Lise Mezunu	2	0.8
Toplam	250	100

Görüldüğü üzere çocukların annelerinin (%40.8)’nin okur-yazar fakat ilkokul mezunu değil. (%37.6) ise ilkokul mezunu. Okuma-yazma bilmeyen annelerinde yüzdesi (%19.6)’dır. Çocukla daha uzun süre birlikte olan annelerin öğreniminin yüksek olması, onlarla kuracakları iletişim ve etkileşimi olumlu yönde kuşkusuz etkileyecektir. İşte bu gerçek dikkate alındığında Çocuk Mahkemelerinde yargılanan çocukların annelerinde kendileri gibi düşük eğitim düzeyinde olmaları, bu çocuklar açısından bir diğer negatif yöndür.

Bir diğ er önemli husus ise ebeveynin çocu ğ u karşı ilgili olmasıdır. Aşağıdaki Tablo 14'de kardeş sayısını incelediğimizde, ço ğ unluğun çok çocuklu ailelerden geldiğini görüyoruz.

Nitekim ailelerin (%55)'nin dört ya da daha fazla sayıda çocu ğ a sahip oldukları görülmektedir. Ailedeki çocuk sayısının fazla olması ile çocuk suçlulu ğ u arasında ba ğ oldu ğ u ileri sürülmektedir. Burada asıl önemli husus çocuk sayısının artması ile birlikte herbirine gösterilecek ilgi ve ayrılacak zaman kuşkusuz azalacağı gerçe ğ idir. Çok çocuklu ailelerde, çocuklardan bazılarının ilgisizlik nedeniyle başıboş kalması doğ aldır.

Tablo 14: Ailedeki Çocuk Sayısı Da ğ ılımı

ÇOCUK SAYISI	SAYI	%
Tek Çocuk	7	2.8
İki Kardeş	39	15.6
Üç Kardeş	63	25.2
Dört Kardeş	42	16.8
Beş Kardeş	50	20
Altı Kardeş	29	11.6
Yedi Kardeş	20	8
Toplam	250	100

Çocukların ailelerindeki parçalanma olup olmadığı durumunu araştırdığımızda aşağıdaki tablo ortaya çıkmaktadır.

Tablo 15: Medeni Durum Da ğ ılımı

MEDENİ DURUM	SAYI	%
Anne Baba Birlikte	160	64
Anne Baba Boşanmış	21	8.4
Baba Ölmüş	23	9.2
Anne 2. Evliliğini Yapmış	10	4
Baba 2. Evliliğini Yapmış	12	4.8
Anne Evde Baba Terk	6	2.4
Baba Evde Anne Terk	4	1.6
Anne Ölmüş	14	5.6
Toplam	250	100

Yukarıda görüldüğü üzere, mahkemeye getirilen çocukların genelde biyolojik ana babalarıyla birlikte, “çift ebeveynli aile”lerde yaşadıkları gözlenmiştir. (%15.8)’inde ebeveynlerden birisinin öldüğü, (%8.8)’nin anne ve babasında ikinci evliliğini yapmış olduğu görüldü. Burada ebeveynlerden biri üveydir. Ailesinin parçalanması çocuğu etkilesede onu suça iten biricik faktör olmadığını söyleyebiliriz.

Ailesinde parçalanmışlık olgusunu yaşayan çocukların genelde kimlerle beraber yaşadığını yokladığımızda aşağıdaki tabloyu görmekteyiz.

Tablo 16: Ailesinde Çözülme Olan Çocukların Kiminle Yaşadığı

EVDE KİMİNLE KALDIĞI	SAYI	%
Tek Ebeveynle	47	52.222
Üvey Anne/Baba ve Diğer Ebeveynle ile	27	30
Akrabalarının Yanında Kalan	12	13.333
Yurtta Kalan	4	4.444
Toplam	90	100

Yukarıdaki tabloda toplam sayı 90 görülmektedir. Buda daha öncedende yukarıda belirttiğimiz gibi incelediğimiz 250 çocuktan 90’nın ailesinin, çözülmüş olduğunu göstermektedir. Bizde tablo 16’da ailesinde çözülme olan çocukların kiminle yaşadığını inceledik. Bunlardan 90 çocuğun (%52.2) tek ebeveynle yaşamakta (%30’u) ise üvey anne veya üvey baba ve diğer ebeveyn ile birlikte yaşamakta, (%13.3) ise akrabalarının yanında kalmakta olduğu görüldü.

Çocukların ailesinin yaşadığı konut türü aşağıdaki tabloda görülebilir.

Tablo 17: Konut Durumu Dağılımı

MEKAN	SAYI	%
Gecekondu	135	54
Müstakil Ev	80	32
Apartman	35	14
Toplam	250	100

Tabloyu incelediğimizde çocukların ailelerinin (%54)’ünün gecekondu’da oturmakta olduğunu görmekteyiz. Apartmanda oturuyor gibi gözükken çocukların çoğu kapıcı

dairesinde oturmaktadır. Bu gerçeğide dikkate almak gerekir. Hızlı kentleşme sürecinin yaşandığı bütün ülkelerde konut sorunu ciddi boyutlardadır. Sağlık ve sosyal yaşam koşullarına aykırı fiziksel çevrelerde ikamet etmenin çocuk suçluluğunu etkileyeceği düşünülmektedir. Bizim araştırmamızda elverişsiz konut durumu söz konusu görüşleri desteklemektedir.

Burada birde konut mülkeyeti durumunun dağılımına bakmakta yarar vardır.

Tablo 18: Konut Mülkiyeti Dağılımı

MÜLKİYET DURUMU	SAYI	%
Ev Sahibi	147	58.8
Kiracı	91	36.4
Kapıcı	12	4.8
Toplam	250	100

Tabloya baktığımızda çocukların ailelerinin (%58.8)'inin ailesi ev sahibidir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi ev sahibi gibi gözükenlerin çoğunluğu gecekondu sakinidir.

Ailelerinin içinde yaşadıkları konut'un özelliklerini ele aldığımızda aşağıdaki tabloda görüldüğü üzere aile üyelerinin tümü iki odaya sıkıştırılmış durumdadır. Üstüne üstlük, rapor yazmak için yaptığımız incelemelerde edindiğimiz bilgilere göre iki odalı evde yaşayanların ısınma sorunu nedeniyle aynı oda'yı paylaştıkları öğrenilmiştir ! Çocukların ailelerinin (%13.6)'sının ise tek odalı konutlarda barındıkları anlaşılmıştır. Bunun çok ciddi sonuçları vardır ki bu yöndeki görüşlerimize yer vereceğiz.

Tablo 19: Yaşanılan Konut'da Oda Sayısına Dair Dağılımı

ODA SAYISI	SAYI	%
Bir Oda	34	13.6
İki Oda	110	44
Üç Oda	70	28
Dört Oda	36	14
Toplam	250	100

Çocukların ailelerinin oldum olası kenttemi yaşadığını yoksa başka bir yerden göç etmek suretiyle kent'te geldiği sorusunu inceledik.

Tablo 20: Ailenin Göçle İlgili Durum Dağılımı

GÖÇ EDİLEN YER	SAYI	%
Köy	77	42.541
İlçe	74	40.884
İl	21	11.602
Dış	9	4.974
Toplam	181	100

İncelediğimiz 250 çocuğun 181'nin ailesinin göç etmek suretiyle İstanbul'a geldiği anlaşılmıştır. Bu konuda elde edilen sonuçlar yukarıda tablo 20'de görülebilir. Tablo ile ilgili aydınlatmamız gereken bir husus azda olsa dış ülkelerden göç eden ailelerin olduğudur; Bunların çoğu Bulgaristan'dan göç edenlerdir.

Çocukların ailelerinde ya da yakın çevrelerinde karakol'la ilişkisi olan veya hüküm giymiş bulunan başka kişilerin olup olmadığını da araştırdık. Bu konuyu yoklamadaki amacımız herhangi bir şekilde kalımsal faktörün önemli olup olmadığını anlamak değildir! Tersine yakın çevredeki toplumsal ilişkilerde model oluşturabilecek bir büyüğün etkisinin olup olmadığını anlamak gereğini duymamızı !

Tablo 21: Ailede Yada Yakın Çevrede Karakol İle İlişkisi Olan Veya Hüküm Giymiş Bulunan Başka Kişilerin Olup Olmadığı

AİLE YADA YAKIN AKRABA	SAYI	%
Babanın Herhangi Bir Nedenle Karakol'a Gitmesi	7	2.8
Annenin Herhangi Bir Nedenle Karakol'a Gitmesi	0	0
Annenin veya Babanın Hüküm Giymesi	4	1.6
Ağabey, Amca, Dayı vb. Akrabaların Karakolluk Olaylar Yaşamaları veya Hüküm Giymesi	113	45.2
Toplam	124	49.8

Yukarıdaki Tablo 21'de görüldüğü üzere toplam 124 olarak görülmekte, buda daha önceden de belirttiğimiz gibi incelediğimiz 250 çocuktan 124 çocuğun ailelerinde ya da yakın çevrelerinde karakol'la ilişkisi olan veya hüküm giymiş bulunan kimselerin olduğunu gördük. Bu dönem süresinde ana-baba, ergenin gözünde geçici olarak değerlerini yitirebilir. Bu durumda ergen yalancı önderlerin güç gösterine kolayca kapılabilir. Ve onları taklit edebilir.

7- TARTIŞMA ve SONUÇ

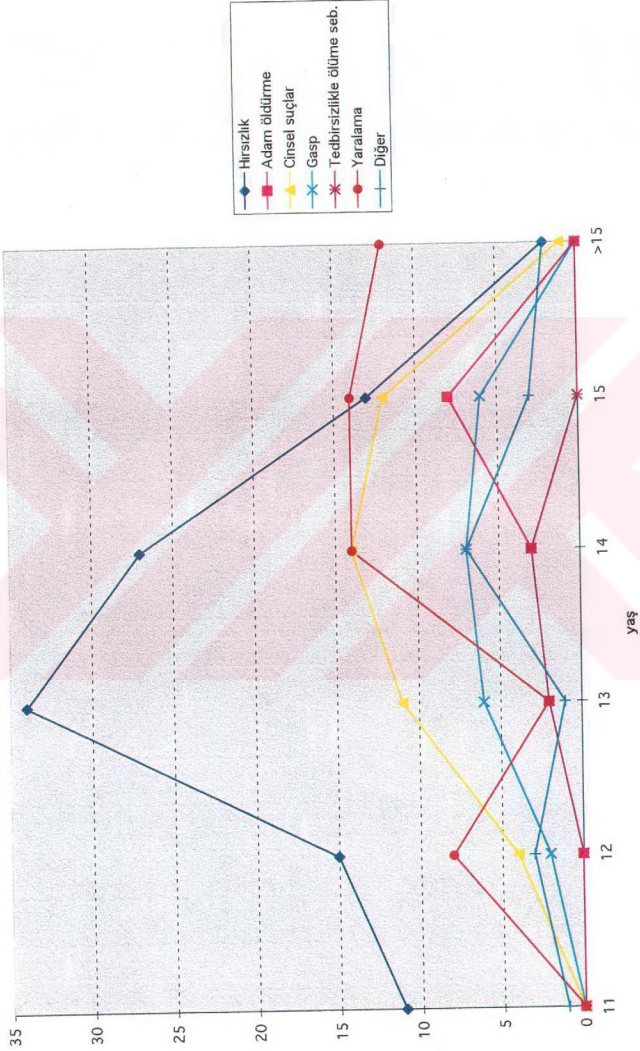
Araştırmamızın temel amacının, suçlu küçüğü daha iyi tanımak ve suç öncesi faktörleri belirleyerek buna ilişkin alınacak önlemlerde görüş oluşturmaya çalışmak olduğunu belirtmiştik. Amacımız doğrultusunda bulgularımıza baktığımızda; bulgularımızı basit tabloların dışında, grafiklerle incelediğimizde aşağıdaki şekilleri görmekteyiz.

Birinci şeklimizde; çocukların işledikleri suç türlerinin hangi yaşta yoğunluk kazandığını incelediğimizde, 13 yaş diliminde hırsızlık suçunun arttığını, bunu 14 yaş ve 15 yaşın takip ettiğini görmekteyiz. Cinsel suçlarında 13 yaş ve 14 yaş'da yoğunluk gösterip diğer yaş dilimlerinde azaldığını görmekteyiz. Hırsızlık, yaralama ve cinsel suçların 13, 14, 15 yaş grubu içinde en sık işlenen çocuk suçları olduğunu görüyoruz.

Şeklimiz çocukların ergenlik döneminde gerektiği biçimde yöneltilmediklerinin açık belirtisidir. Ergenlik dönemi çocuk için ailesinden destek ve anlayış gerektiren bir dönemdir. Yakınlık ve anlayış içinde yöneltilen çocuk ergenlik çağını aksaklığa uğramaksızın geçiştirebilir ve suça yönelmez. Ergenlik döneminde çocuğun anne ve babasıyla birlikte bir yaşam sürmesinin bu dönemi topluma uyumlu bir biçimde geçirmesini sağlayabilecek önemli bir etken olduğu bilinir. Bu görüşten yola çıkarak araştırmamızda yer alan suçlu çocukların ailelerinin durumu incelendiğinde şekil 2'deki gibi bir grafik elde edilmiştir.

İkinci şeklimizde; çocukların ailelerinin bütünlüğü ile suç arasındaki ilişkiye baktığımızda, anne ve babası birlikte olan çocukların suç grafiğinin yüksek olduğu görülmektedir. Aile parçalanmasının suç işlenmesinde tek etken olmadığını söyleyebiliriz. İlk bakışta böyle görülüyorsa da parçalanmış ailelerin, aile birlikteliği sürdürülen evliliklere oranla çok daha az olduğu gözönünde tutulduğu takdirde ve mutlak değerler yerine göreceli (rölatif) değerlendirme, yapılırsa parçalanmış ailelerin çocuklarında suç işleme düzeyinin hiçde küçümsenmemesi gerektiği ortaya çıkar.

ŞEKİL (1) Küçüklerin Suç Türleri ile Yaşları Arasındaki İlişki

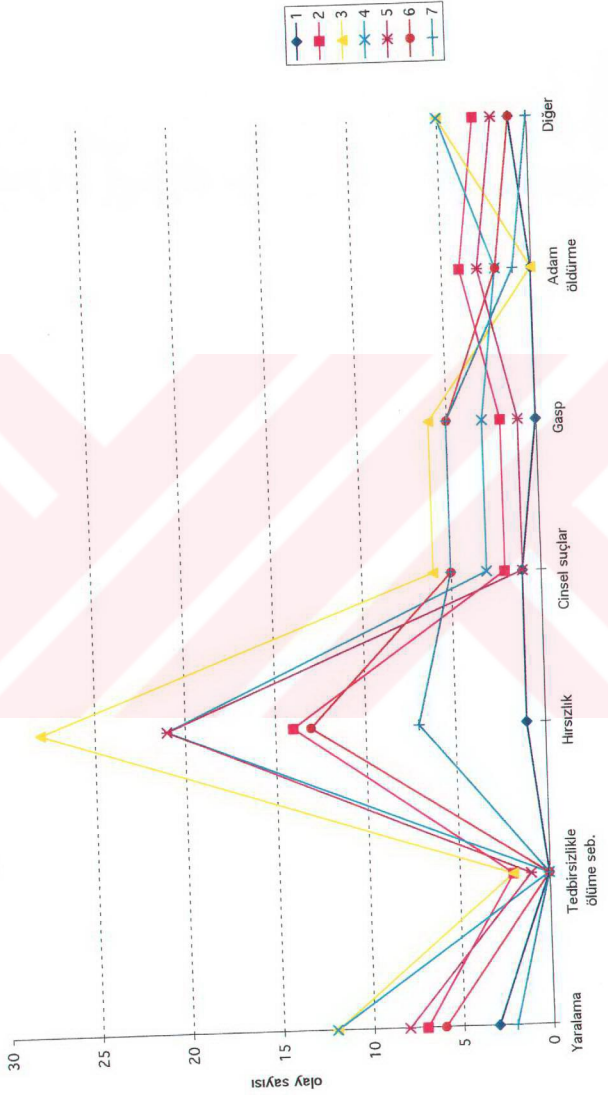
Çocukların suç türü ile ailedeki çocuk sayısı arasındaki ilişkiyi gösteren üç sayılı şekilde; hırsızlık suçunun işlendiği grupta, çocuk sayısının fazla olduğunu görmekteyiz.

Türkiye'deki, aile başına düşen çocuk sayısının ortalama üç dolayında olduğu dikkate alınırsa, bu durumun gerçekleri yansıttığı ve çocuk sayısının artması ile bir yandan her birine gösterilebilecek ilginin azalması diğer yandan her birine sağlanan ekonomik olanakların azalması ve suç işlemenin kolaylaşması şeklinde yorumlanabilir.

Dördüncü şeklimizde anne eğitimi ile suç arasındaki ilişkiye baktığımızda; lise mezunu annelerin çocuklarının suç grafiğinin yüksek olmadığını buna karşın, ilkokul mezunu ve okur-yazar olmayan annelerin çocuklarında suç oranının yüksek olduğunu görmekteyiz. Bununla birlikte toplumumuz içerisinde lise mezunu annelerin sayısının, daha düşük düzeyde eğitim görmüş annelere oranla az olduğu da bir gerçektir. Dolayısıyla annenin eğitiminin, çocuk suçluluğunu önlemede bir faktör olduğu söylenebilir de bu ikisi arasında doğrudan bir ilişki bulunduğu iddiası kanaatimizce yerinde olmaz.

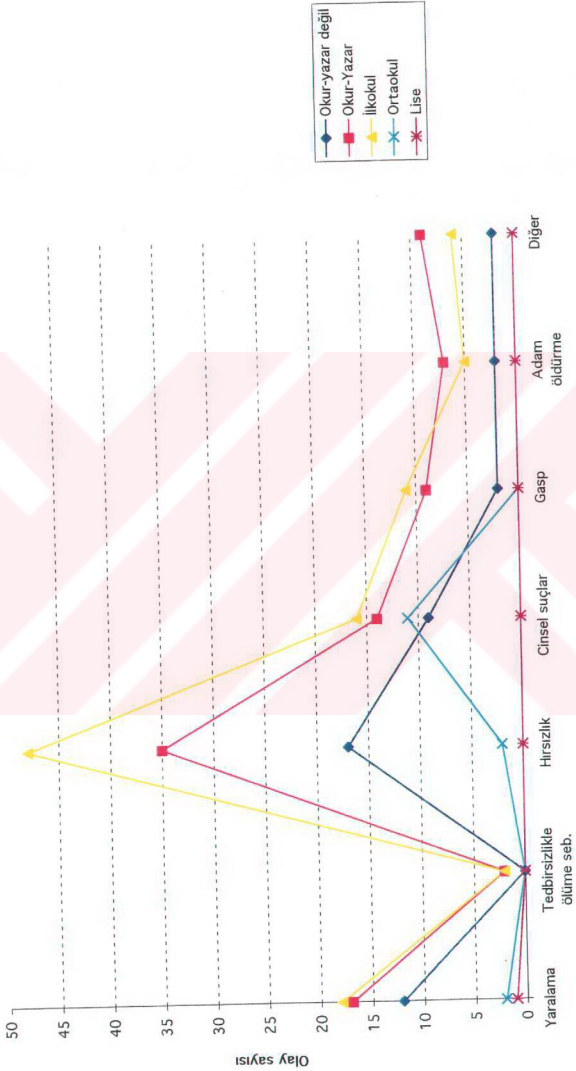
Benzer şekilde, babanın eğitimiyle suç arasındaki ilişkiyi inceleyen şekil beşe baktığımızda baba eğitimi yükseldikçe suç grafiğinin azaldığını görmekteyiz. Burada ailelerin çocuk ve genç suçluluğu konusunda bilgilendirilmesi, duyarlılığın artırılması, görev ve sorumluluklar hususunda bilinçlendirilmesi gerekir. Ancak toplulumuzda tıpkı annelere eğitime olduğu gibi, baba eğitimiyle çocuk suçluluğu arasında da kesin bir ilişki olduğunu söylemek mümkün olamaz.

(Şekil: 3) Ailedeki çocuk sayısı ile suç arasındaki ilişki

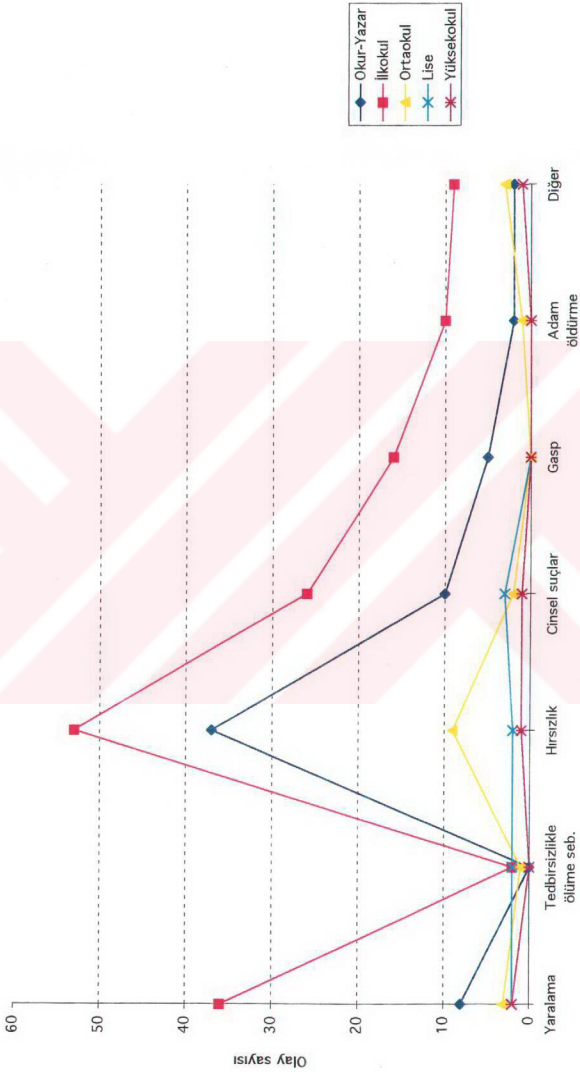
Annemin eğitimi ile suç arasındaki ilişki

Şekil: (4)

Babanın eğitimi ile suç arasındaki ilişki

Şekil: (5)

Şekil altıyı incelediğimizde; hırsızlık suçunun en fazla tekrarlanan suç olduğunu görmekteyiz. Hırsızlık suçuna yönelme nedenlerinin uygulamalarındaki deneyimlerden de edindiğim izlenimler çerçevesinde, genelde ekonomik ihtiyaçlardan kaynaklandığını söyleyebiliriz.

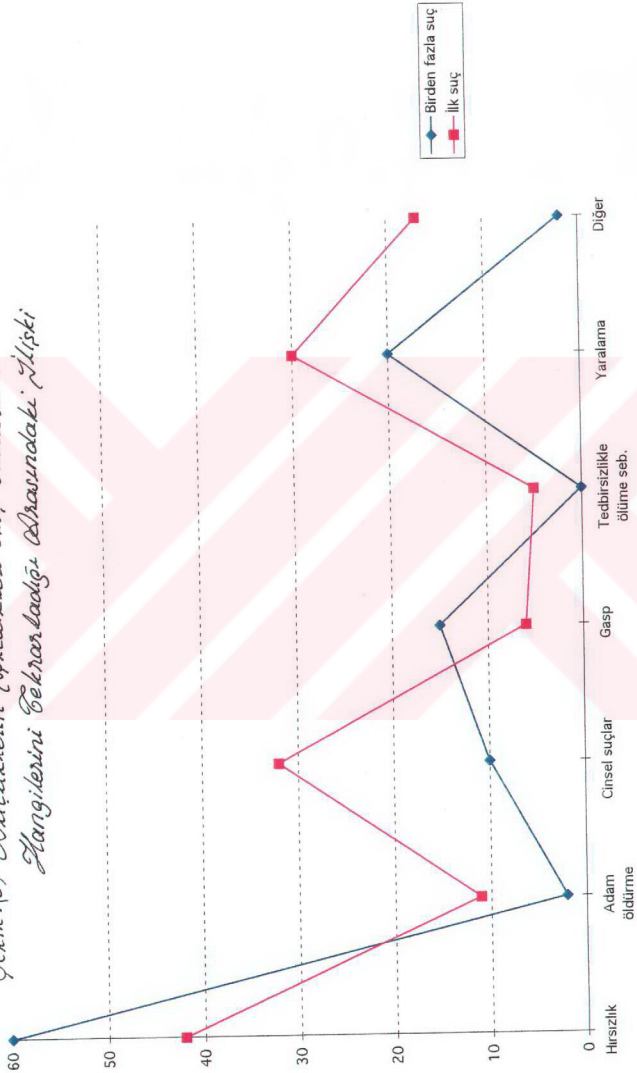
Bir kere hırsızlık suçunu işleyen çocuğun defalarca aynı olaydan geldiğini görüyoruz. Bunun sebebi çok açık ve nettir. Çünkü suç işleyen çocuk yeniden aynı koşullara iade edildiği gibi bir de sisteme karşı olumsuz duygular beslemesine neden olmaktadır. Buradan da suç işlemiş çocukların topluma yeniden kazandırılması için mutlaka özel eğitim programlarına katılmalarının sağlanması ve bunların uzun yıllar izlenmesi gerekir. Ayrıca çocukların içinde yaşadıkları koşulların düzeltilmesi açısından da, gerek ailelerin çevresinde gerekse toplumda alınması gereken önlemlerin nedenli ivedilik taşıdığını görmekteyiz. Nitekim anayasanın 41. maddesinde ailenin korunması görevini devlete yüklemektedir⁵⁵. Ayrıca Çocuk Hakları Sözleşmesi’de taraf olan devlete ailenin temel görevlerini yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardım görmesinin zorunluluğunu getirmiştir.

Şekil yediyi incelediğimizde; çocukların suç türleri ile kimlerle yaptığı arasındaki ilişkiye bakarsak, hırsızlık suçunun, mahalle ve okul arkadaşı ile yoğun bir şekilde işlendiği gözlenmiştir. Bunu takiben cinsel suçlarında tek başına işlendiği görülmektedir.

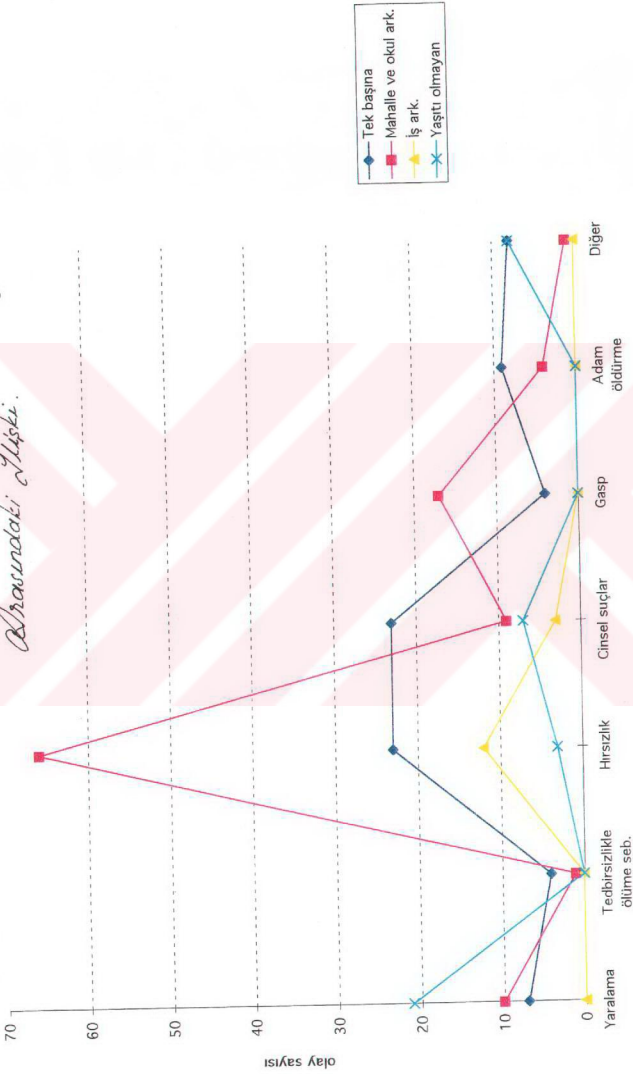
İncelediğimiz grup ergenlerden oluştuğu için, arkadaş çevresinin etken olduğu bir dönemdir. Burada ergenlere yönelik hizmetler geliştirilmelidir. SHÇEK tarafından gerçekleştirilecek Toplum Merkezleri ve Milli Eğitim Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü tarafından oluşturulacak Gençlik Merkezlerinin kurulması ve yaygınlaştırılmasında ilgili kuruluşlara yardımcı ve destek olunması gerekir.

⁵⁵ Öztürk, Turgut, ANAYASA. Saydam Matbaacılık, 1983, S.21.

Şekil: (6) Küçüklerin İhtidatları Suç Türlerinin Hangilerini Tekrarladığı Açısından İlişki

Şekil: (7) Küçüklerin Suç Türleri ile Timslerle Yaptığı İlişki.

Burada en önemli olan çocukların suça yönelmesini engelleyen, önleyici hizmetlerdir. Önleyicilik ya da erken tanı suça yönelen davranışların engellenmesi ve en aza indirgenmesi için çok önemlidir.

- Bu araştırmada suçlu küçüklerin ailelerine ilişkin elde edilen sonuçlar, sözü edilen kurumun çağdaş gelişim çizgisine uygun bir biçimde değişme ve gelişmesine yardımcı olacak önlemler almanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ailenin birlik bütünlüğünü destekleyici politikaların oluşturulmasına öncelik verilmelidir. Çocuğun kişiliğinin sağlıklı gelişebilmesi onun mutlu, huzurlu, sevgi ve anlayış ortamı içinde büyümesine bağlıdır. Bunu sağlayacak birincil ortam ailesidir. Çağdaş çocuk bakım hizmetlerinde öncelik, aileye verilerek desteklenmelidir. Her ne olursa olsun çocuğun ailesinden ayrılmasını önlemek için tüm çaba sarfedilmelidir. Ayrıca taraf olduğumuz Çocuk Hakları Sözleşmesi’de ailenin bütünlüğünün sağlanması vede çocuğun öncelikle aile içinde büyümesine imkan verecek şartların oluşturulması için gerekli önlemleri alma görevini devlete yüklemektedir. Madde 18⁵⁶

- Etkili ve bilinçli aile planlaması yöntemlerinin ülke düzeyinde uygulanmasını sağlayacak politikayı benimsemek herhalde bir çok çocuğu, sosyal ve ekonomik yoksunluktan kurtaracaktır. Özellikle çalışmamız kapsamına giren küçüklerin çok çocuklu ailelerden geldikleri gözönüne alınırsa ! Anayasanın 41. maddesinde aile planlamasının öğretimi ve uygulamasının sağlanması için gerekli önlemleri alma sorumluluğunu devlete vermektedir.

- 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme kurumu kanununun ilgili maddesinde, çocuk eğitimi ve ana - baba çocuk ilişkilerinin geliştirilmesi konularında ana - babalara gerekli bilgiler veren aile danışma ve rehberlik hizmetlerinin başlatılması ve yaygınlaştırılması gereklidir. Bazı kentlerde örneğin İzmir de bu yönde çalışmaların başlatıldığını biliyoruz. Ancak sorunların en yoğun yaşandığı İstanbulda’da hiç olmazsa pilot çalışma olarak hizmetlerin ivedilikle sunulması pek çok probleme çözüm getirecektir. Davranış bozukluğu olan, işlediği suçu sürekli yineleyen çocuğuna nasıl davranması

⁵⁶ Bkz. (52) Çocuk Hakları Sözleşmesi S. 7

gerektiği hususunda eli, kolu bağlı kalan ebeveyn çoğu kez yol gösterilmesi hususunda Őimdeye kadar akrabalarına, eŐine, dostuna, konu, komŐuya baŐ vurmaktadır. Bu konu amatörce değil, profesyonel olarak çözümler beklemektedir! Aksi halde sorun temelden çözülemez.

- Çoğu ailelerin yaşadığı gecekondu bölgelerinde gençlere yönelik kültür merkezleri kurulmalıdır. Böylece gençlerin kendilerini olumlu yöne kanalize edecek bir çok faaliyetleri gerçekleŐtirmeleri sağlanacaktır.

- Yine sözleşmeden yola çıkarak, yasalara karşı çıkan çocuğun, saygınlık ve değer anlayışını geliŐtiren, yaş durumunu gözetin ve toplumla yeniden bütünleŐmesini hedefleyen tarzda muamele görme hakkına sahip olduğunu göz önüne alarak, mümkün olan durumlarda kendisini toplumdan soyutlayarak eğitme yerine çocuk hakları sözleşmesinin 40'inci maddesinde yer alan ve benzeri önlemlerin Çocuk Mahkemeleri yasamızın 10'uncu maddesinde yer alan önlemlerden çocuğa uygun olanının seçilerek uygulanmasının yararlı olacağı kanısındayız. AŞağıda çocuk mahkemeleri kanununun 10. maddesinde yer alan önlemler sırayla görölmektedir.

- Çocuk Mahkemeleri Kanununun 10. maddesinde yer alan;

- 1- Veliye, vasiye veya bakıp gözetmeyi üzerine alan akrabadan birine teslim,
- 2- Bakıp gözetmeyi üzerine alan güvenilir bir aile yanına yerleştirme,
- 3- Bu maksatla kurulmuŐ çocuk bakım ve yetiştirme yurtlarına veya benzeri resmi yahut özel kurumlara yerleştirme
- 4- Genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, bankalar, iktisadi Devlet teŐekkülleri ve bunların ortakları tarafından kurulmuŐ fabrika, müessese veya ziraat iŐletmeleri veya benzeri teŐekküllerle iş yerlerine yahut meslek sahibi bir usta yanına yerleştirme,
- 5- Resmî veya özel bir hastaneye veya tedavi evine yahut eğitimi güç çocuklara mahsus kurumlara yerleştirme,

- Bu güne kadar ne yazık ki çocuk mahkemeleri destekleyici alt yapıların henüz daha sağlanamamış olması nedeniyle, gerek sözleşmede, gerekse yasada yer alan önlemlere az

sayıda başvurmuştur. Örneğin koruyucu aile sistemi bile ülkemizde yaygınlaşmamıştır. Bu sistemden yararlanan çocuk sayısı çok azdır. Özellikle denetim ve izleme faaliyetleri açısından İl Sosyal Hizmet Müdürlüğünün maddi ve personel yetersizlikleri, verilecek hizmeti engellemektedir.

Halen faaliyet gösteren çocuk mahkemeleri çok yüklü. Haftanın belirli günlerinde toplanıp çok sayıdaki dosyayla ilgileniyor. Bu da davaların uzun süre sürüncemede kalmasına yol açıyor. Davaların ortalama süresi ise bir yılı aşmakta, bu nedenle de küçükle ilgili alınan önlemler ertelenmektedir. Çocuk mağdur olmaktadır. İşte bunun içindir ki çocuk mahkemeleri, yukarıda gerekliliğinden söz ettiğimiz alt yapısı ile birlikte büyük kentlerde kurulmalı hatta İstanbul gibi metropolitan alanda ilçe düzeyinde yaygınlaştırılmalıdır. Buna göre Çocuk Mahkemeleri Yasası'nın 44. maddesinde öngörülen kabul merkezleri, Gözlem Merkezleri, çocuklara özgü tutukevleri derhal kurulmalıdır. Bugün olduğu gibi tutuklu çocukların büyüklerle özgü cezaevlerinde davaları sona erenedek kalmaları son derece sakıncalıdır.

- Çocuk Mahkemeleri Yasasının 44. maddesi uyarınca ıslah ve eğitim evleri de geliştirilmeli, var olanlar düzeltilmelidir. Çocuk mahkemeleri yasasında suçlu çocukların hazırlık soruşturmasını Cumhuriyet Savcısı veya görevlendireceği yardımcılarının yapacağını belirtmektedir. Fakat çocuk mahkemelerinin kuruluşundan bu yana bunun gerçekleşmediğini görüyoruz. Hazırlık soruşturması hala polis tarafından yapılmaktadır. Halbuki Emniyet örgütü içinde, farklı eğitim görmüş, ayrı çocuk polisleri bile bulunmamaktadır. Bu nedenle çocuk mahkemelerine bağlı ayrı bir savcılık örgütü kurulmalı ve suçlu çocukların ön soruşturması gene bu örgütü bağlı uzman savcılar tarafından yapılmalıdır. Bu yasanın 4. maddesine işlerlik kazandıracaktır.

- Çocuk Mahkemeleri ile ilgili yasa tasarısı, T.B.M.M.'ne sunulduğunda yaş sınırı 18 olarak belirlenmişti. Anarşik olayların yarattığı korku ile yaş sınırı 15'e indirilmiş, suç işledikleri anda 15-18 yaşları arasında olan çocuklar ise ergin suçlu kategorisine alınmışlardır.

Bunun sonucunda 15-18 yaşları arasında olan çocuklar gerektiği gibi korunamamakta, problemlili olan bu yaş sınırları içinde olan çocuklar ergenliğe geçiş dönemi

içinde işledikleri suçlar karşısında ağır yaptırımlarla karşı karşıya gelebilmektedirler. Böylece bu grubdaki çocukların ruhsal gelişmelerinde tamir edilmesi zor bir takım izler kalabilmektedir.

Medeni kanunumuza göre ergenlik yaşı 18'dir. Anayasamıza göre usulüne uygun olarak onaylanmış anlaşmalar, iç hukuk normu haline gelirler. Türkiye tarafından onaylanmış olan çocuk hakları sözleşmesinde artık iç hukuk normu haline gelmiştir. İşte bu yüzden 18 yaşını doldurmamış olan herkesin Çocuk Mahkemeleri Kanunu kapsamına alınması gerekir. Bunun içinde ancak yukarıda da açıklamış olduğumuz gibi çocuk mahkemelerinin sayıları artırılıp alt yapı oluşturulmadığı sürece değişiklik yarar sağlayamayacağı gibi daha büyük sorunlara yol açacaktır. Önlem alabilmek şartı ile yasal düzenlemeler yerinde olur. Aksi halde bize göre yapılan düzeltme değişme getirmez.

- Çocuk yargılaması anlayışının hayata geçirilebilmesi için, Karakollar, Tutukevleri, Adli Tıp Şubeleri, Barolar, Üniversiteler, Tedavi Kurumları, Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri gibi kurumlarla Çocuk Mahkemeleri arasında, bilgi alışverişinin sağlanması ve koordine çalışmalarını yapılması gerekmektedir.

Daha öncede ilk davranış bozukluklarının zamanla suçlu davranışa dönüşebileceğini belirtmiştik. İşte onun içinde özellikle 11-15 yaş grubu çocuklarının davranış sapmalarının nedenlerine inebilmek ve ivedilikle sorunlarını çözmek zorunludur. Hatta ondan da önemlisi davranış bozukluğunu önleyici çabalaradır. Çocuk için en önemli olan çevrenin olması, söz konusu çevredeki olumsuz koşulları çağdaş sosyal hizmetler anlayışı içinde düzeltip gereken hususlarda destek vermek başta resmi ve gönüllü kuruluşlara düşen en önemli görevlerden biridir.

Sonuç olarak, Çocuk Mahkemelerinin geçde olsa, bugünkü aksaklıklarına rağmen faaliyet göstermesi atılmış önemli adımdır. Ancak çocuğun korunmaya muhtaç olduğu göz önüne alınarak özellikle onların korunması hususundaki kararlar çok önemlidir. Bugünkü çalışma şekliyle çocuğun korunma yönündeki işlevlerini ne yazık ki istendiği biçimde yerine getirememektedir.

KAYNAKÇA

- Ackerman - Kappelman, ÇOCUĞUNUZUN SORUNLARI, DAVRANIŞLARI VE NEDENLERİ, (Çeviren: Turhan Turgu) Cep Yayınları, İstanbul, 1983.
- Albanese, Jay S. DEALING WITH DELINQUENCY: AN INVESTIGATION OF JUVENILE JUSTICE. New York: University Press Of America, 1985.
- Artuk, Emin, ÇOCUK CEZA HUKUKUNUN DÜNÜ VE BUGÜNÜ: Çocuk Suçlular ve Ç.M.Y'nın radili ile ilimizde kurulmasının sağlanması, Kocaeli Barosunca Düzenlenen Panel Metni, 17.11.1992.
- Beşmart, Akay, SUÇLU ÇOCUKLAR VE YARGILANMASI Gürbüz Basımevi, Artvin, 1967.
- Behramoğlu, Nihat., ÇOCUKLAR SUÇSUZ, Yar Yayınları: 25, İnceleme ve Araştırma Dizisi:7, (Yayın Yılı Hakkında Bilgi Yer Almamış)
- Çataloluk, Suzan, "Çocuk Suçluluğu" ADALET DERGİSİ. Adalet Bakanlığı, 60. Yıl Özel Sayısı, 5 Eylül - Ekim 1983.
- Çeçen, Ahmet, "Çocuk Yargıları Tasarısı" CUMHURİYET TARTIŞMA, 17 Nisan 1978.
- 1989 ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞME
- ÇOCUK MAHKEMELERİ KURULUŞ, GÖREV VE YARGILAMA USULLERİ HAKKINDAKİ KANUN

- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ 1990 YILI GENEL
NÜFUS SAYIMI

- Dönmezer, Sulhi, KRİMİNOLOJİ, Beta Basım Yayım Dağıtım, 8. Basım, İstanbul 1994.
- Dönmezer, Sulhi, GENEL ADAP VE AİLE DÜZENİNE KARŞI CÜRÜMLER, 5. Basım. Filiz Kitabevi, İstanbul, 1983.
- Geçtan, Engin, ÇAĞDAŞ YAŞAM VE NORMAL DIŞI DAVRANIŞLAR, Remzi Kitabevi, Ankara, 1992.
- Glueck, Sheldan and Eleanor glueck, UNRAVELING JUVENILE DELINQUENCY. New York: Common Wealtn, 1950.
- Günçe, Gülseren, “Çocuk Suçluluğu ve Aile” ÇOCUK SUÇLULUĞU VE ÇOCUK MAHKEMELERİ SEMPOZYUMU, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, No:130, Ankara 1983.
- Haskel, Martin and Lewis Yablonsky, CRIME AND DELINQUENCY. Second Priting chicago; Rand Mc Nally, 1971.
- İçli, Günşen Tülin, KRİMİNOLOJİ, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1994.
- Jersild, Arthur, (Çev. Gülseren Günçe) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Araştırma Merkezi, Yayın No.4, Ankara, 1983.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem, ÇOCUĞUN DEĞERİ, Gözlem Yayınevi Ankara, 1994

- Kartal, Kemal; EKONOMİK VE SOSYAL YÖNLERİYLE TÜRKİYE'DE KENTLEŞME, Yurt Yayınları, Ankara, 1983.
- Karasar, Niyazi, BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMİ, Taş Kitabçılık, 11 Basım, Ankara, 1984.
- Keleş, Ruşen, KENTLEŞME POLİTİKASI, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1990.
- Kıray, Mübeccel "Büyük Kent ve Değişen Aile" TÜRKİYE'DE AİLENİN DEĞİŞİMİ TOPLUM BİLİMLER İNCELEMELER TÜRK SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
- Küntay, Esin, "Son Yirmibeş Yılda Şehirciliğin Toplumsal Boyutları", ŞEHİRCİLİĞİN SON YIRMİBEŞ YILI, İTÜ Mimarlık Yayınları, İstanbul, 1986.
- Küntay, Esin, "İstanbul'un Sokak Çocukları Karşılaştıkları Riskler ve Koruma Potilikaları Üzerine" SOSYOLOJİDE SON GELİŞMELER VE TÜRKİYE'DEKİ ETKİLERİ, Der: M. Tezcan ve N. Çelebi, Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara, 1993.
- Konanç, Esin, TÜRK HUKUKUNDA ÇOCUĞUN KORUNMASI, Bizim Büro Basımevi, Ankara 1989.
- Makerenko, Antons, (Çeviren: Turhan Turgu), ÇOCUĞUNUZUN SORUNLARI, DAVRANIŞLAR VE NEDENLERİ, Cep Yayınları, İstanbul, 1983.
- Onursal, Betül, Çocuk Mahkemelerinin Yönetimi Hakkında B.M. Asgari Standart (Beijing) Kuralları, ADANA BAROSU DERGİSİ., Yıl: 1, Sayı: 3, Eylül 1992.

- Özgü, Halis, ÇOCUKLARDA VE GENÇLERDE CİNSİYET EĞİTİMİ, Ararat Yayınevi, İstanbul 1976.
- Öztürk, Turgut, ANAYASA, Saydam Matbaacılık İstanbul, 1983.
- Peker, Hüseyin, ÇOCUK VE SUÇ, Çocuk Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.
- Saran, Nephân, İSTANBUL ŞEHRİNDE POLİSLE İLGİSİ OLAN 18 YAŞINDAN KÜÇÜK ÇOCUKLARIN SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ HAKKINDA BİR ARAŞTIRMA, Taş Matbaası, İstanbul, 1968.
- Suat, Ballar, TÜRK HUKUKUNDA SOSYAL HİZMET VE ÇOCUKLAR Cem Ofset Matbaacılık Sanayi, A.Ş. Ankara 1988.
- Şensoy, Naci, ÇOCUK SUÇLULUĞU - KÜÇÜKLÜK-ÇOCUK MAHKEMELERİ VE İNFAZ MÜESSESELERİ, İstanbul, 1949.
- Tiryakioğlu, Bilgin, ÇOCUKLARIN KORUNMASINA İLİŞKİN MİLLETLER ARASI SÖZLEŞMELER VE TÜRK HUKUKU, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1984.
- TÜRK CEZA KANUNU, Adelet Bakanlığı, Yayınları Kanunları, No:42 Ankara 1979.
- Uluğtekin Sevdâ, HÜKÜMLÜ ÇOCUK VE YENİDEN TOPLUMSALLAŞMA, Bizim Büro, Ankara, 1991.
- Uluğtekin Sevdâ, ÇOCUK MAHKEMELERİ VE SOSYAL İNCELEME RAPORLARI, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 1994.

- Uluğtekin, Sevd, “Suçlu ocuklara İlişkin İslah Sisteminde Kurumsal Bakım ve ağdaş Tretman Modelleri” HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL HİZMETLER YÜKSEK OKULU DERGİSİ, Cilt 3/Sayı 3, Detay Basımevi, Ankara, 1985.
- Velidedeoğlu, Veldet Hıfzı, TÜRK MEDENİ KANUNU, Kalite Matbaası, Ankara 1971.
- Yavuzer, Haluk, ANA-BABA VE ÇOCUK, Evrim Matbaası, İstanbul, 1991.
- Yavuzer, Haluk, ÇOCUK VE SUÇ, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1988.
- Yörükoğlu, Atalay, ÇOCUK VE RUH SAğLIğI, T. İş Bankası Kültür Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1978.
- Yörükoğlu, Atalay, DEğİŞEN TOPLUMDA AİLE VE ÇOCUK, Aydın Kitabevi, Ankara, 1983.
- Yücel, Mustafa Törel, SUÇ VE CEZA ANOTOMİSİ, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, 1973.